

211 Comment. Pragmaticæ in

repellere eum, quem diuitem esse existimatos accepit, quia postquam aliquis approbavit mores alterius, non potest postea reprobare, vt in c. horrendus 23. q. 3. cap. quemadmodum, de iure iurand. l. finali, C. de spoliis. Sic igitur cautus creditor, vt tempore debiti contracti per testes in oppido contrahentis agricole examinatos, sicut alias fit, vt de valore hypothecarum constet, illum cum quo contrahit, agricolam non esse appareat, si ita ille proficiatur, cum agricola sit: quoties tamen rei gravitas, & artis praeiudicium ambiguitas, veluti quando quis idoneum si sciuerem accepit tempore contractus, vt si in paupertatem devenit, si condare cogatur debitor, probari solet de illius temporis idoneitate, per textum in l. si is, quo, ff. vt in possessione legatorum, & per textum in l. qui bonas, §. de illo, ff. de damno infecto. Per quæ, & alia iura, referendo Angel. ita tenet Paulus Castrensis in dicta l. si ab arbitro, cum 8. & 9. & Franc. de Curto in repetit. legis vnicæ, C. de prohib. seq. q. 6. quos etiam sequitur Palac. Rubius in repet. cap. per vestras, de donat. inter, in §. 9. numero 14. id latè proloquens, & exornans. Quod si legitimè constiterit dubio procul, etsi ad agriculturæ ministerium migrat, virtute submissionis citari, & contra eum, & eius bona executio fieri poterit. In quo casu, vbi à principio, hoc est, tempore contractus, agricola non erat, procedet regula textus in l. in ambiguis, §. non est nouum, ff. de regulis iuris & in l. pater furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, vbi actum legitimè constitutum durare, etsi casus extiterit, à quo initium capere non potuit, iura illa præmittunt. Quæ regula in hoc casu verificatur omnino, in quo à principio deficiebat causa, & ratio finalis, ob quam

quā submitti alterius iurisdictionē nō poterat: nec si ad agriculturā migret, datur iam ipsam per submissionem cultoris impediri, argumēto text. in l. nōo hoc. C. vnde cognāti. l. penultima. & docere & ibi Bart. ff. ne quis eum, qui in iudiciū vocatus est, congestis per Hippol. de Matfil. in rubr. de probation. nu. 350. nā sicuti res agitaria damonū non patitur ex alia permissa submissione, iuxta formā hīc traditam, minus patietur ex alia, quæ alterius pānō fortassis longioris partis imperio submittat, arg. text. in l. fin. ff. de fund. instr. vbi plus. vel minus non cōstituit diuersam speciem, & pro submissio iure optimo habēdus est, & ex dolo puniendus. l. penultima. ff. de dolo. & ex Bald. in l. an. s. et si præfatam, nu. 3. & ibi Corn. C. de iur. delib. ac vt dicitur de possessorē, qui dolo desinit possidere, qui pro possessore habendus est. l. pro possessore. ff. de reg. iur. Nec illud, quod captiose, & ex affectione provenit, debet adiungere affectatē, ex Crot. in l. frater à fratre, in fin. de cond. indeb. Ferd. Loaz. in rep. l. si fil. fam. s. diui, nu. 164. de leg. 1. Nec iudex dolose versatos fauoribus prosequi debet. l. fin. de his, qui in fraudē, & ibi cōmuniter DD. & multi per Baes. de inop. deb. c. 16 n. 24. & alibi dixi.

Quid ergo, si agricola sagax ciuē se esse dicat, ex aliquo fortē loco, à quo non procul distet ciuitas, in qua corrector regius adsit, vt à creditore ratione cōmodæ submissionis, quæ fieri per agricolā illi correctori possit, mutuas pecunias, aut sub annuo reditu extorqueat? Quod ex quæstione Baldi in l. fin. nu. 8. C. si à nō cōp. iur. quem sequitur Felin. in c. cum causam, in 3. col. de probatio. decidi potest, videlicet quod si aliquis contrahens faciat se inscribi in instrumento Titium de Papa, deinde velit declinare forum, quasi non sit Papiensis,

33. Comment. pragmaticæ in

piensis, cogitur istud probare, quia præsumptio est contra eum. Quid dictum refert, & sequitur Alciat. in tra. Et. de præsump. in regula 1. præsump. §. num. 3. Et sic hoc casu facile erit agricolæ probare se ex alio loco ciuem esse, ut sic virtute submissionis factæ executio non præcedat: vnde oportet iam conditionem, locum, & originem contrahentis inquirere, ut in d. l. qui cum alio, cum simil. ff. de regulis iur. & ex traditis per Panor. in cap. si. qu. 33. de foro compet. vers. nā fuit in culpa, non pendendo conditionem personarum, ne liberos simpliciter probandi eius civilitatem, locum, aut conditionem. Et quia confessio mēdax circa civilitatem facit fidem contra mentientem, donec contrarium probetur, ut in l. 1. C. de cōfess. l. inde Neratius §. fin. ff. ad l. Aquil. Bart. expressè in l. assumptio, num. 2. ff. de iudicij.

Sed quoquo modo id eveniat, ubi mendaciū agricolæ detegatur ex eo, ipsum nullum cōmodum, sed pœnā impettare debere certum esse arbitror, ex sententia Iuriscōsulti Furij Antiani in l. fin. ff. de rei vend. ubi propter mendacium possidentis trāstertur in ætorem possessio, & text. in Authent. qui cōtra propriam C. de non num. pecun. ubi de mēdacio cōstitutus pœnā in duplum condemnatur, & ex notatis per Bart. in l. eleganter. §. idem Pōponius. ff. de dolo, ubi apparet, mēdaciū in præiudiciū alicuius puniendum. Nam cætera, quæ donec de mendacio constet, mendaci confessioni standū esse probant, in eo casu procedūt, ubi nullum ex eo detrimētum alicui tertio diminuat, ut colligit ex Bart. in d. l. assumptio, in d. §. idē Pōponius, & est text. in l. si. ff. quod falso tur. an. et. gestū est, & l. de ætate. §. Celsus, ibi, Nulla captio. ff. de inter. æt. & faciūt pulchra verba Augustini ad Calulanum, *viterq; reus est, & qui veritatem*

latem

tatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & illi prodes-
se non vult, & iste nocere desiderat, vt habetur in cap. quif-
quois 11. q. 3. Nec id mihi potest obijci, mendacium non
nisi in casibus à iure expressis puniendum, vt dixit Me-
noch. in tract. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 276. num. 8
quia satis quod in detrimentũ alicuius machinaret, pœ-
nijs subijci iura proclamāt, vt ex infra dicẽdis apparet.

Sed quid erit, si cū quis verus agriculor sit, se tamẽ
agriculorẽ negauit? eadẽ rationem, idẽq; ius con-
sistere, ac in superiori quẽstione videtur dicẽdum: nam
qui n fraudem nomen mutat, punitur, vt in l. falsi. ff.
ad l. i. Cor. de falsis: secũs verò si sine fraude, vt iol. vni-
ca, C. de mutatione nominis, tradit Bart. in constit. ff.
veteris, §. nos verò, num. 2. nã cum ad libitũ & placitũ
nomina indita sũt, quibus vnus ab altero dignosci pos-
sit, vt in l. ad cognoscendos, C. de ing. & manum nimi-
rũ si quilibet id impunẽ facere possit, vt fecit Plato
Philosophorum Græcię facilẽ princeps, qui ex aui no-
mine Aristocles antea appellabatur, fecit & Tirtamus,
qui postea Theophrastus dictus est; & Homerus ante-
quã cecus esset, Meligenes nominabatur; & de alijs
plurimis exempla possem afferre. Quin & sub hac con-
ditione, & donatio fieri, & hæreditas relinqui potest,
vt quis nomen mutet, & aliud sibi indat, vt fecit Au-
gustus Cæsar, qui Tiberiũ, & Libiã sub ea cõditione hæ-
redes instituit, vt in illius vita scribit Sueton. capit. vii.
suotq; de hac libera dispositione vulgaria iura in l. hoc
iure. §. vii. ff. de donat. l. facta, §. si in danda, ff. ad Treb.
& de hac replurimi disputarunt. quos referunt Me-
noch. de arbit. lib. 2. cent. 4. casu 318. nu. 15. & Ludou.
Molin. de H. i. p. in primogen. lib. 2. cap. 14. à rum. 1. cum
seq. & per totũ. Sed sicuti id liberũ est, quia non solum

in

· 31 · Comment. pragmaticæ · 71

in fraudem non est, sed in honorē, ita qui id in alterius fraudē & detrimentū cōminiscitur, falsūq; sibi nomen imponit, vt alterū circumueniat, aut decipiat, hūc optimo puniri debet, vt inquit Bald. in rubr. C. de fid. in i. ff. 12. ex tex. in l. Paulus, ff. de solut. & in d. l. falsū, vt verificari potest in eo, qui cū clericus non sit, clerici nomen assumit, aut Doctorem, notarium, militem, suo nobilem, cū hęc qualitas sibi non competat, se facit, & nominat, ex l. eos, §. qui se pro milite, ff. ad l. Cor. de fil. Tiraq. de nobil. c. 13. in fine, & latē id prosequitur Menoch vbi sup. à num. 19. cum multis seq. Sed quāuis hęc in nominis mutatione vera sint, adhuc tamēn propositæ quæstionis dubium resider. Num si suo non potest agricola renunciare privilegio, quid rogō, illi proderit, se non agricolam cōfiteri, vt eo se abdicet? nā sicuti non suffragatur creditori cōfessio nobilis se ignobilem esse dicentis, quin eo nō obstāte sua nobilis exceptio potietur, si contrahens illum nobilem esse sciebat, vt probat Baeza de inope debit. c. 16. n. 95. ad similitudinem filij familias mutuum accipientis, & se sui iuris esse, & non in patris potestate constituti assuerantis, qui ea non obstante confessione poterit beneficiū Macedoniani vti, vt tradunt Alex. in cons. 122. columna 2. lib. 6. Tiraq. post leg. connubial. glōf. 8. n. 143. Baeza vbi sup. & de non melior. doct. rat. fil. c. 30. nu. 12, eum generaliter verū sit per vultū cōfirmare, vel negare essentiā rei non mutari ex assumptione. ff. ad municip. sic etiā cōfessio agricolæ se nō agricolā profiteris, nihil suffragabitur creditori, si ipse negationē falsam sciebat ex l. eum donationis. C. de transact. & ex tradit. per Baezam vbi supra, cū sicut renunciatio nihil prauidicium agriculturalum operatur, ita minus cōfessio

fessio operari debeat. Secus autē si contrahens agricola illū esse ignorabat, & tū agricola vt mutuū accipiat, se agricolam eo tempore negauerit, quia & in carcerē duci & submissionibus alterius iurisdictioni poterit se subijcere, & cōprobat ex doctrina Ant. Gomez in l. 79. Tauri, nu. 4. vbi dicit, quod nobilis tempore cōtractus negans se nobilem, potest duci in carcerem, arg. tex. in l. qui cum te. ff. de rei iud. & Baeza vbi sup. nu. 96. & ea ratione procedit illud, quod de minore dici solet, qui si in contractu maiorem esse fatetur, & talis ex aspectu appareat, iure minoritatis in restitutione iuari nō poterit, vt in l. 2. & 3. C. si minor maiorem se esse dixerit. l. 6. tit. 19. p. 6. l. 1. in fine, tit. 10. p. 5. & femina simulans se virum, & in vestibus virum decentibus se exhibens, vt decipiat, etsi contractibus adstringatur beneficio Velleiani vt non poterit. l. feminae, C. si ad Velleianum. l. si decipienti. ff. eodem tit. Nec iuuabitur ex eadem ratione filius, qui sui esse iuris fateretur. l. eum qui. ff. ad Maced. & eodem modo mulier asserens non esse dotalem rem, quæ venditur ad impugnandam postea alienationem non admittetur, tradit idem Tiraq. post leg. conub. glos. 8. num. 141. & ex eo Baeza de dot. cap. 30. om. 12. & de inop. debit. cap. 16. ou. 94. quod procedit, quando cōtrahens cum istis eorum ignorat conditionē, & recedit à regula, & præcepto Cōsulti in d. l. qui cum alio, & est valde conduens, & necessariū ad intellectū harum legum, quas nuper citauimus negatio veritatis sine dolo fieri nequit, vt tradit Greg. Lup. in l. 4. tit. 1. part. 5. glos. 7. & ex dolo actio competit l. 1. cum suo. ff. de dolo: secus vt dixi, si contrahens istorū, aut agricolæ sciat conditionē nam tunc nulla eius confessio vtiq; admittenda erit in præiudiciū

92 Comment. pragmaticæ

iudicium reipublicæ, cuius cōmodum in hac lege potissimum consideratur, cū ex eo quōd agricola suo in hoc casu iuri renuntiare nequeat, minus confiteri ea, ex quibus effectus renuntiationis sequatur.

Summarium capitis septimi.

Agricultatione destinata solutionis an conveniri possit in loco, ad quem destinatio facta est? num. 1.

Et an ratione administrationis sua conveniendus, ubi administratio facta est? num. 2.

Ratione rei sue an conveniatur ibi, ubi est sua res, de qua contenditur? num. 3.

Ubi agricola ratione destinata solutionis, administrationis, & rei sue conveniri possit? Caput VII.

IDEINCEPS dubitabatur, an sicut agricola se alterius non potest iurisdictioni submittere, exceptis casibus hic expressis, ita etiam in certo loco solvere promittere non possit: nam si in certo loco solvere promittat, foriūque privilegio renuntiet, ratione destinatz solutionis ibi conveniri, & contra eum executio fieri poterit, ubi pecuniam solvere se obligavit, cū ibi contraxisse quis videatur; quōd solutionem destinavit, text. in l. contraxisse. ff. de act. & oblig. l. Titium. §. catores. ff. de admin. tut. c. dilecti, & ibi Panor. in ult. not. de foro compet. glos. in d. c. Romana. §. nec etiam. verb. respondere, quæ communiter recepta est de foro compet. in lib. 6. ut alijs etiam citatis facetur Did.

Did. à Couar. vbi sup. nu. 5. versic. sextò subdeducitur, cui adde Iasonem in l. i. ff. de eo quod certo loco nu. 6. & text. in l. 20. tit. 21. lib. 4. nouæ Compil. circa finem, ibi: *O porrazon dela pag. 3 que en el tal lugar auia de hazer:* & ibi Azebedo nu. 16. & 17. vnde videtur, quòd quem admodum per hanc legē prohibita est foti renūtiatio, & submissio per agricolas alter, quā hīc traditur facta, ita etiam prohibita esse videatur eorum pecuniz in aliquem locum destinatio, cum idem sit incōueniens de finis & alio solutionem, ac alio se submittere cum renuntiatione fori, & prohibito vno, aliud quoq; prohibitum videatur, ex L. oratio cū simil. ff. de sponsal. & quoties duo casus æquiparantur in legibus antiquis, lex corrigens in altero eorum porrigitur ad alterū casum æquiparatum, vt in l. si quis seruo, & ibi gloss. fin. & ibi communiter DD. C. de furtis, quam glossam sequuntur Bart. & DD. in Authē. quas actiones, & ibi præsertim Iason nu. 19. C. de sacros. Eccl. Crotus in l. Gallus. §. & quid si tantum nu. 53. ff. de lib. & posth. Quapropter si antea quando solutio destinata erat ad certū locum, si ibi nō soluebatur statuta die, actio efficiebatur arbitraria ad pecuniam illam exigendam alibi extra locum destinatæ solutionis, vt in l. i. ff. de eo quod certo loco, & ita ibi oōtat Bart. & Iason nu. 4. text. in l. arbitraria, & in l. quod si Ephesi, & in l. centum Cappuz, & per totum. ff. & C. eod. tit. & in §. præterea quasdam, vbi Faber, Ang. & Iaf. late inst. de act. & exig. poterat in loco contractus, aut domicilij ipsius rei promittentis, vt in l. hæres absens. §. si. de iud. & in l. cum qui. §. i. ff. de const. pecuniæ, & notant omnes in locis sup. citatis, non mirum si illud, quod arbitrarium erat, de mpe ex iniquitate debitoris latitantis procedens, vt in d. l. i.

Y ff. de

Comment. pragmaticæ

ff. de eo quod certo loco, iam dispositione huius legis extante necessarium io agricolis efficiatur, vt io loco domicilij, aut vbi debitor reperiatur, & nōo alibi conueniatur, & sic nulla ratio suadere potest, quin hæc lex sicuti reliquas submissiones, ita eam, quæ per destinationem solutionis ad locū fit, prohibere videatur, cūm vterq; submissionis casus similem rationem habeat, quia tam ex vno, quàm ex alio extra iurisdictionem suā sine distinctione locorum agricola ad iudicium traheretur, cūm si in vtroq; par ratio militet, ad vtrumq; sit nostra lex extendenda, vt in Authent. de hæred. ab intest. venien. §. ex his autem, iuncta glossa communiter recepta, collatione 9. Bald. & ceteri io d. Authēt. quas actiones, & io l. cum mulier, & ibi not. ff. solut. matrim. Corneus in consil. 22. num. 20. lib. 2. Ias. & DD. in l. Marcellus. ff. ad Sen. Conf. Trebel.

2

Vnum tamen io hac re nullo modo est omittendū, quod si agricola aliquo in loco tutelam, seu aliam exercuerit administrationem, & de reddendis rationibus agatur, nō obstat hæc legis prohibitionē, ad locum, vbi administrationem exercuit, sit remittendus, vt in d. l. hæres absens. §. 1. ff. de iudic. text. in l. 1. & ibi Accursius, & DD. C. vbi de ratione agi oporteat, Paul. Cast. io d. l. hæres absens. §. 1. nu. 2. & Did. à Couart. in pract. quest. io cap. 10. m. 4. circa finem, id eodem natura administrationis expostulat, & speculiter in hoc casu prouisum extat, quia ibi instructio sufficiens, & nota testimoniz, & verissima possunt documenta præstari, vt dixerunt Honorius, & Theodosius in l. fin. io fin. C. eodem tit. vbi de ratio. & occurrat ibi Bald. & cōmuniter DD. & l. Prætor. §. is etiam. ff. de edēdo, Mari. Socin. in consil. 146. col. 2. vers. & posito quod ad hoc, quem refert,

fert, & sequitur Baeza de decima tut. cap. 2. n. 136. de quibus erudite differitur per Meocho. de arb. lib. 2. c. 1. 3. casu 211. à n. 1. cum seq. Nec idè quòd ratione extra loca in hac lege designata agricola ad eum locum, vbi contraxit, non remittatur, quia frustra hac lege cautū esset id, quod alio modo, & via fieri posset, & quia in loco contrahere, ac ei se submittere paria sunt, vt proximè dixi, idè bene sequitur, quòd ratione administrationis ad locū, vbi administrant, non remittatur: cū rationes administrationis alibi legitimè fieri nō possent, quia ibi facilius & plenius potest veritas reperiri, tam per testes, quàm per instrumenta, vt notabat Bald. vbi sup. & quod benè fieri non potest, nullo modo fieri potest, dicendum est, gl. in l. nepos proculo, de verborum sig. l. filius, ff. de cond. instit. & idè hæc pragmaticæ dispositio cū noua sit, non extenditur ad casus speciales ratione prouisos, gl. magna in fine in l. sciendum, ff. quis sit cog. text. in l. sed et si per prætorem, §. deinde de adijcit, ff. ex quib. cau. maio. Bart. in l. talis scriptura, num. fin. ff. de leg. 1. & in l. sanctio legum, ff. de pœnis, quem refert, & sequitur ad hoc Greg. Lup. in l. 2. tit. 1. part. 6. verbo, *su nome*, Idem dicendum est, vbi ratione rei sitæ forum quis sortiretur: nam ibi, vbi res sita est, quilibet, et si agricola sit, iure conueniri poterit, cū quilibet hac ratione forum sortiatur, vt in cap. fin. & ibi gloss. verbo contra possessorem, & Panormit. numero 43. & DD. comm. niter de for. compet. & text. in l. fin. C. vbi in re actio & idem Panorm. in cap. dilecti, cod. tit. de for. cōpet. & text. in l. forma, §. si vero, ff. de censib. & ibi gloss. verbo profiteri debet, & probatur in l. si prædium, C. de præd. min. textus in cap. ex parte B. & in cap. sanè, & ibi gl. cod. tit. de for. compet. id enim non

Comment. pragmaticæ

ex facto agricolæ, scilicet ex fori renunciatione & sub-
missione procedit, sed ex natura iudicij in rem ipsam
competentis, & sic ad ea, quæ speciali opinione prou-
isa sunt, brevis non est, ut dixi, extendenda. Secus vo-
rò, quando ex persona agricolæ obligatio oriretur, (cir-
licet, si se aliquo in loco ad iudicium accessurum pro-
misit, aut ad eum locum pecuniam destinauit, aut con-
traxit, aliove modo se submisit in terminis, de quibus
DD. in dicto capit. fin. de for. compet. & in dict. l. hæres
absens, D. de Couat. ubi supra, & Velou. in dicto §.
contrahentes: vel si ubicunq; fuerit inuentus agricolæ,
et si viator soluere promisit, ut tradit Roder. Saur. in l.
post rem, §. q. incipit, Circa iudicem, num. 19. & 20. de
iud. num. tunc extra formam hinc traditam nullo mo-
do conueniri poterit, aut ad aliquem locum iudicij cau-
sa remitti, non obstante quavis renunciatione huius le-
gis, ut supra probaui, & dicit hic expresse text. in §. cap.
ibi: *Si embargo de qualesquier renunciaciones que dello he-
xierem*, adeò ut iudex, à quo remissio petitur extra ca-
sus hac lege expressos, non teneatur, nec debeat, vllò
modo remissionem, aut contra agricolam propositam
actionem admittere, seu concedere, argumento text.
in l. Diu. Adrian. l. non dubium, versic. illud à quibus-
dam, & ibi Accurs. in verbo, cum elogio, ff. de custodia
reorum, cum latè trad. per Jacob de Velen in præf. tit.
de remissione facienda num. 68. cum alijs seq.

Summarium capitis octaui.

AN Hæc lex sit declaratoria & ad prærita negotia de-
beant extendi, & quando futuris solum det formam
negotij. num. 1. & num. 2.

Am

An pragmatica ad instrumenta ante publicationem confecta debeat extendi?

Caput VIII.

Hic opportunè erit annexenda quæstio præsens, quæ magis ad hæc, quàm ad reliquas pragmaticas dispositiones cōmoda esse videtur. An instrumenta illa publica ante publicationē huius pragmatice confecta, in quibus agricolæ foro suo renuntiauerunt, & aliorum se, submissionibus factis, iurisdictioni subiacere extra formam hinc traditam, executioni mādari queant, vel pro eis exequendis iudici, cui facta submitisio est, facultas & iurisdictione competat? dubitatur ex eo, quod hæc pragmatica aliarum legum videtur esse declaratoria, ut patet ex l. executores. l. pignorum, & in Authent. agricultores. C. quæ res pign. oblig. poss. & dispositioni illarum legum videtur hic esse adiectum, & multa ut vides per declarationem addita, & sic qui declarat, non tam denuò quicquam egisse, quàm id, quod iam factum erat, detegisse videtur, ut inquit Gaius in l. aded, versic. cum enim grana. ff. de acq. rerum dominio, text. in l. hæredes palam. §. 1. & §. sed si notam. ff. de testam. Qua ratione non mirum, si ita iure statutū sit, ut lex declaratoria ad præterita negotia extendatur, ut in Authent. de filiis var. ante dot. instr. in §. 1. notat glossa vltima in data sexti lib. decret. Bald. in l. leges, & constitutiones num. 5. C. de leg. idem Bald. in l. non est dubium, numero 2. C. eodem titul. Doctores in capite deliberatione. §. volentes de offic. leg. lib. 6. & Federic. de Scotis in consil. 112. 2. column. incipit, Amicè cha il fine, Muchac de success. creation. §. 8.

Y 3 num.

251 Comment. pragmaticæ

num. 271. & sequent. & 102. Matien. in l. 3. cit. 10. lib. 5. nouæ Cõpilat. gl. 16. nu. 2. Sed hoc in suo casu verum est, licet in specie istius pragmaticæ longè à veritate distet: magnâ eõim cladem creditoribus attulisset, & cuiuslibet res instabilis efficeretur, vnde credendum est hæc oequaquam Regem voluisse per textum, cum similibus in l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. Quo fit, vt indubitabile sit, & certum, legē, & cõstitutionē istam cirèa submissiones futuris dare formā negotijs, nec ad præterita reuocari, cū in hac lego nominatim cautum non sit, vt in l. leges, & cõstitutiones C. delegib. & ibi notant Salicet. & Bald. & communiter DD & text. in cap. 2. & in cap. vltimo da constitut. & in Authent vt factæ nouæ cõst. per totū, collat. 5. & sic patet, submissiones agricolarum ante hanc legem factas in suo robore permanere, earumq; virtute executionem fieri posse, cū in eis nouam formam pragmatica tradat, & constituat. In reliquis verò huius legis dispositionibus vlla non adest dubitatio, nā cū actus executionis post legem conditam sit gerendus, pater tunc formam eius esse obseruandam, vt ex gloss. in verb. deputatis cirèa finem, in Clem. 1. de testam. p. b. Castell. io l. fin. Tauri in gl. vltima, & ibi eal ex Taurina præcipit, leges illas obseruari in casibus, quorum controuersia post leges cooditas eueniunt: quid autē si decedat ille, qui se alienæ subiecit iurisdictioni, an extinguatur submissio, vel eadem hæredes obligati manean? capienda erit resolutio ex l. 2. C. de act. hæred. & ex l. hæredes. C. de om. ag. deser. lib. 11. & l. hæres abiens. ff. de iud. & ex traditis per Didac. à Couart. in pract. quæst. cap. 39. à num. 2. cum seq.

Sum-

Summarium capitis noni.

- Q**ua obsequia vassallus domino suo impedere debeat, uti-
luer memoratur. num. 1.
Vassallus an dominum alere teneatur, & questio sub distin-
ctione resolvitur. num. 2.
An itidem pro illo sic satisfacere debeat, ut ē carcere tene-
tur liberari? num. 3.
De vassallis respectu feudi, & de illis, qui respectu iurisdictio-
nis vassalli communiter nuncupantur. num. 4.
Quid autem, si agricola in Baronis oppido non habitet? n. 5.
Qua sit huius constitutionis ratio, & quā onerosus contra-
ctus fideiussorius sit. num. 6.
Pecuniam accipere, ut fideiussor quis sit, an licitē possit, & de
muliere pro eo eam accipiente. num. 7.
Indicatur voluntarius actus illius, qui imperio domini ob-
sequitur? num. 8.
Quando nullitas ex contractu provenit, quo remedio se agen-
dum, ad hanc rem expenditur. num. 9.

*De prohibita agricolarum intercessio, & eius
obligatione pro dominis oppidorum, in
quibus degunt. Caput IX.*

Experientia, quæ rerum magistra est, ut in capit. cu-
pientes, & in capit. quā sit de elect. libro 6. & in
capit. statutum de rescriptis, docet, quantam calamita-
tem agricolis, & per consequens rebus publicis infli-
xerit, eorundem agricolarum intercessio, aut obliga-
tio pro dominis, in quorum oppidis degunt, facta re-
ctus est ob id populorum desertio, qua facta, quid

Y 4 ultra

271 Comment. Pragmaticæ

ultra deterius agriculturæ, & omoi regno contingere potest? Et quia quod medicamēta morbis, hoc exhibēt iura negotijs, vt in uentent. hæc cōstitutio, iō princ. col lat. 8. & iō cap. exterum, & ibi glos. de iuramento calūniæ, & in proœmio decret. in glos. verbo noua litigia, idēd prēsens pragmatica his non leuibz malis mederēt, sic præcipiens, *Que los dichos labradores no se puedan obligar como principales, ni como fiadores en fauor delos señores delos lugares, en cuya juridiccion vinieren?* Pro cuius legis integra cogitione sciendum est, quōd uassallus debet dominum in omoi bz suis necessitatibz adiuuare, & seruitia grata exhibere, vt patet ex capit. de forma. 22. quæst. 2. & in capit. ego enim de iure iurand. & ex cap. transmissa de foro compet. & ex textus in capit. 1. & ibi Bald. & Iacob. de Velouiso de forma fidel. in vñbz feudorum, & Panormit. in capit. breui numero 6. de iure iur. Quæ intellige iuxta iuramentum fidelitatis à uassallo præstitum, & iuxta expressam conuentionem propter feudi concessionem, vt ibi traditur, & constat ex cap. tibi domino, 63. dist. & ex l. 4. & 5. tit. 26. p. 4. & ibi tradit. Greg. Lup. & Frao. de Curte in tract. feudorum, 1. part. q. 8. col. 3. & And. de Iser. in cap. 1. verſic. fin. col. 1. Ex quibz causis feudum amittatur in vñbz feud. Afflict. decif. 265. & alij etiam per eundem Greg. iol. 6. titul. 25. p. 4. iō glos. 1. & 2. sed sic est, quōd nec in conuentione, nec iō iuramento agricolæ, seu istius temporis uassalli, vñlo modo se adstrinxerint pro dominis se obligaturos, aut intercessuros: ex natura ergo uassalligij non est, vt pro eis se obligent, aut intercedant, maximè, quia in his, quæ requirunt sumptum, aut laborem, uass. illi pro dominis non reuenerunt, nisi fructus feudi sufficiāt, vt dicebat Iason iō l. cū

seruus

feruus num. 4 ff. de leg. 1. And. de Iser. in capit. 1. §. fin. de capit. qui cuti. vend. quem sequitur Greg. Lup. in d. l. 4. vbi supra in verbo, *Señalado seruicio*.

Præterea in hac questione quæritur solet, an vassallus dominum alere teneatur, ex eo quod eum defendere, & seruire debeat: vt probatur in cap. vaico de forma fidelit. in vñs feudorum, ibi: Cōsiliū, & auxilium domino præstet: vel ex eo quod vassalli liberis æquiparentur, vt post glossam in capit. 1. §. fin. in verbo, *Salus*, de milit. vassal. qui cont. io vñs feudorum, tenet Iasoo in procem. feud. num. 20. quæ propter Bartol. io laimenta, §. Imperatoris, num. 2. ff. de liber. agnos. & in tractat. de aliment. num. 45. expresse tenet, quod vassallus alere teneatur dominum egenum: idem tenet Bartolo non citato, sed ex l. libertos, qui operarum, ff. de op. lib. Anton. de Lara in §. solent, num. 3. 2. de liben. agnos. multò ergo magis pro eo se obligare, ac fideiubere tenebitur. Sed quicquid Bart. in hac re dixerit, & Lara sequutus fuerit, contraria opinio communiter receptior est, vt patet ex Iacobo Ardiço in summa quib. modis feud. amittatur sub rub. an vassallus dominum egenum alere teneatur, & ex Albar. in cap. licet, nom. 6. si de feudo fuerit controuersum, refert, & sequatur Loaces in allegatione pro Marquione de los Velez numer. 29. Ego tamen in ea sententia sum, vt verum existimem, dominum egenum à vassallo alendum de fructibus fendi, si sufficiant, non autem de bonis proprijs, cum in his, quæ sumptum desiderant, vassallus pro domino non teneatur, vt proximè notauimus, & tenet Bart. in l. vnica, §. sed scimus, num. 3. C. de lict. lib. tellen. quæ videtur sequi Iasoo in procem. feud. num. 70. & Iacob. Veronenſis in summa feud. cap. 45.

Item

Comment. Pragmaticæ di

Item contra pragmaticæ dispositionem videtur esse expressus text. in cap. 1. § item qui dominum, versie. vel si cognoveris dominum inclusum, ubi vassallus à cercere debet dominum liberare, si pro debitis in eo retineatur, ad quod si obligatus est, multò magis ad intercedendum, & se obligandum pro eo, per textum in l. ad rem mobilem, cum ibi notatis, & l. ad legatum, ff. de procurat. multa alia, in quibus vassalli dominis prestare debent auxilium, colliges ex Afflictis, Iseroia Veronensi, Iafone, & Loaces in locis supra citatis. Sed ea debes intelligere in casu, quo fructus prædiorum, quæ in feudum concessa sunt, suffecerint, cum regulariter vassalli non teneantur pro debitis dominorum, argumēto text. in l. ob causam, C. de æt. & oblig. ubi pro debiti domini non convenitur colonus, qui satisfecit pensioni, & in his terminis notat ibi Bald. quem sequitur Iasonius de proce. feud. n. 33. Sed quomodo pro debitis dominorum non teneantur, negari non potest, quin si eos in necessitatibus debeant adjuvare, ut dixi, & proconstanti tenet Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 5. in casu 494. n. 1. Quia igitur in re id obtinebitur melius, quam in ista intercessione pro eis pecuniæ fortè indigentibus? Unde non urbane videtur à lege nostra statutum, sed adiudicandum arbitror debere intelligi ratione feudi, & eius fructuum & sufficientiæ, ut colliges ex Iseroia in cap. 1. §. sed si feudum, in fine Episc. vel Abb. & ex adductis per Menoch. ubi sup. lib. 2. cent. 3. casu 214.

Præsertim, quia generaliter vassalli communiter appellantur, subditi potius appellari debuissent, cum solum isti, qui prædia in feudum accipiunt, vassalli sint, & eorum debeant conditionem, & solemnitatem in recipiendo vassalligio observare, ut in cap. unico, qualiter vas-

vassior. debeant si. l. in vñ. feud. alij verò, qui respectu iurisdictionis subditi sunt ex eo, quod in oppidis domitorum degunt, alia disp. r. l. ane ratione vassalli dici possunt, vt colliges ex Greg. l. up. in l. 2. tit. 25. p. 4. in gloss. 1. Istitis enim subditis ratione iurisdictionis, & habitationis in Baronū oppidis. nulla istiusmodi onera imponuntur, nam nec obnoxij sunt in suis domibus dominos recipere, vt hospites, nec illis, aut eorum famulis hospitium dare, ex l. 2. C. de met. l. b. 12. Aymō in c. 66. 308. nu. 1. cō sequent. Iher. in cap. 1. §. fin. de pac. iuram. fir. Auend. in dict. partitarum in verbo, *Huespid.* Greg. Lup. in l. 6. tit. 25. p. 4. in gl. 2. Burgos de Paz in consil. 3. nu. 97. Quibus suppositis dubitatur, an pragmatica sit intelligenda de vassallis ratione feudi, vel de illis, qui ratione iurisdictionis vassalli sunt? aduerti tam ex hoc capite, quàm ex titulo pragmatice, nullā fieri de vassallis mentionem, & sic intelligo tantum dispositionem eius circa subditos, vel vassallos ratione iurisdictionis esse accipiendam, videlicet circa agricolas illos, qui in dominorum oppidis degunt: nā et si verba in pleniori significato fiat intelligenda. l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. si ager vect. l. si duo patroni. §. 1. ff. de iure iur. eum traditis per Tiraq. l. b. 2. de retract. §. 2. gloss. vñ. num. 8 secundum quod si de vassallis cōctio fieret; tam de ratione feudi, quàm de ratione iurisdictionis vassallis esset intelligendum: tamen cum solum de illis, qui in Baronum oppidis habitant. lex loquatur, inquit enim, *Ensayos de los señores de los lugares, en cuya jurisdicción vinierō*, patet de illis solum esse intelligendam, nam tūc in termino expresso, & nō in pleniori significato verba sunt accipienda, text. in l. 1. §. si is, qui nauem ff. de exercit. So cin. in consil. 304. col. ult. versic. nec obstat vltimū, lib. 2. & in

Comment. pragmaticæ

& in cōf. 25. lib. 3. & in vassallis ratione feudi, quatenus fructus sufficiant, & iuramentum præstitum patiat, & non amplius procedere etiam verius erit, in quibus eadē ratio ex infra dicendis militare videtur, qui tanē ad maiora exhibenda iuramento fidelitatis se adstrin-
guunt, ex Afflict. in prælod. seu. no. 47. Bald. Velo. & alij in cap. 1. de forma fid. in vñbus feudorum.

Sed quid autem, si isti vassalli agricolæ antequam fi-
deiubeant, iocere dāt, aut se obligēt pro dominis istis,
cum illis pactum initum sit se obligandi, & interceden-
di, an adhuc poterunt pro illis se obligare tam iure sta-
bilitum est, quamlibet cōventionem inter dominum,
& vassillum initam esse observandam, ac idē cū ab
eis collectas exigere nequeunt, si tamen super eis con-
ventionem faciat, illam observare adstringuntur, ex-
tra constitutionem portagij, aut vestigialis, vt notat
Bald. in l. his quibus. C. de fidei liber. quem sequitur
Auend. de mandatis princ. 2. part. in cap. 4. no. 12. Spe-
culator in tit. de feudis. §. quoniam, coi. peult. Iac. de
S. Georg. in tract. feud. tit. de homag. num. 12. & 13. &
alij plurimi relati per Marcum Solonium in cons. 15.
num. 6. Nihilominus contrarium erit dicendum, quia
ex quo prohibitum est per legem istam, agricolas pro
dominis oppidorum, in quibus degūt, quolibet modo
obligari, prohibita etiam erit omnis via, & modus, per
quem ad istum effectum posset perveniri. Item lex ff.
de fidei. l. legem in fin. C. de nat. lib. l. si q. io. l. 2. no.
25. ff. de iur. om. iud. Panormit. in cap. tuz. num. 4. do
procurat. Sed extra casus fideiusionis, aut obligationis
hic expressus, reliquas conventiones esse observandas
nemo ambiget, nec ad eas tanquam dissimiles, & sepa-
ratos casus prohibitio istius legis non erit trahenda, ex

LPa.

l. Papinianus exuli. ff. de minor. l. maritus, C. de don. inter. l. illam, C. de collat.

Quid autem fragricola in oppido Baronis non habet, sed in eo habeat vicinitatem, seu ciuitatem? nam inquit lex, *En cuius iurisdictione uiueren*, & sic videtur, qd verbum istud cum effectu sic accipiendum, vt agricola prohibitus se obligare, aut fideiubere, ibi habitet, *l. r. §. hęc verba, ff. quod quisq; iuris, & in capit. relatum de cleric. non resident, & in capit. hęc autem verba, de pœnit. distinct. 1. sed quāuis illud verbum, *Viueren*, adiectum est, non tamen debet esse in consideratione, si ibi habitet, aut alibi commoretur, modò cinis sit agricola loci illius nam intentio legis hæc est, vt obligatoribus, aut fideiussionibus pro dominis oppidorū factis non opprimatur, ex quo tantum agricultorū præiudiciū generatur: vnde modò sit ciuis agricola illius oppidi, modò incolā, aut habitator sit, ex quo in aliquo posset perhorrescere, quominus fiat, eius obligatio, aut fideiussio prohibetur, non obstāte verbo illo: nam verba impropriati debent, vt deferantur intentioni, vt in *l. insulam, ff. de præscriptis verbis, l. sed et si possessori. §. item si iuramento, ff. de iureiurando, l. non codicillam, C. de testam. & ibi communiter DD.* Nec inanis erit labor hic, cum quis cinis esse possit, et si in ciuitate non habitet, & vicinus illius loci, quem non incolit, *l. cines, C. de incol. lib. 10. l. 1. ff. ad municip. Aff. Etis in decis. 364. n. 13. cum seq. & Nicol. Boe. in decis. 260. nu. 10. Felin. in cap. quoniā, col. 1. de offic. ord. latē Solon. Burgen. in l. 3. Tauri num. 383. cum multis sequentib.**

Quare agricola, qui nec ciuis, nec habitator est oppidi alicuius Baronis, pro eo fideiubere, ac se obligare non prohibetur: nam in eo nulla præsumitur coactio.

2. Comment pragmatice

sed spontanea voluntas, & hoc operantur verba illa, *En cuxa jurisdiction vintierem*, scilicet per vicinitatem, aut per habitationem, Secus verò si ibi nec cum s nec habitator agricola sit: nam tunc, & se obligare, & fidem habere poterit: & in odium domitorum esset, si nanius test, ingerentur personæ, qui propriis se obligare, & fidem habere possent: nisi hæc congrua ex verbis ipsis interpretatio fieret, vt in l. 2. ff. de liberis & posthumis, & ibi notant communiter Doctores, & Iason numero 21. cessat enim ibi timoris, & metus ratio, quæ in huiusmodi vassillis præsumitur militare: nam propter potentiam alicuius multa introducti solent, quæ aliis non introducerentur, vt inquit Baldus in capit. 1. in columba 2. de milite vassal. qui cont. est, sequitur Aurdenn. libro 1. de mand. princ. cap. 4. numero 14. versic. cum igitur. Et quod verba illa, *En cuxa jurisdiction vintierem*, videantur esse appposita ex præsumpta metus ratione, patet euidenter, quia si generaliter agricultoræ consuleretur, non esset inter agricolas istius, vel illius loci distinctio facienda, sed quia istis vicinis, aut incolis, agrorum cultoribus, metus veluti infertur à dominis oppidorum, in quibus degunt, vt pro eis obligationibus adstringantur, & per consequens res frumentaria detrimentum patitur, idè specialis ista procedit prohibitio, vt & iustasit, & publice utilitati consular. Domini enim oppidorum, vt sunt Duces, Comites, aut Marquiones, aut alij Barones. censentur Principes in suis terris, & illam contra subditos potestatem habere, quam Rex, vel Imperator habet in Regno, vel Imperio suo, vt dicunt Ludou. Rom. in consil. 59. & Coroeus in consil. 100. col. 1. & 2. vol. 1. Ang in consil. 217. col. 2 & 3. Paul. Cast. consil. 34. col. 3. vol. 2. quos sequitur

qolter Marcora in disput. 6. n. 14. Vnde quādo contra-
ctus inter dominum, & subditū tendit in subditi læsio-
nem, & præiudiciū, præsumitur metu factus, & inuili-
dus est, argumento text in l. 1. C. de contract. iud. l. 6. n.
C. de rescin. vend. & in l. principalibus. ff. si cerū pat.
& late traditur à Maranta vbi sup. n. 15. vbi instrumen-
tum fideiussionis à subdito confectū in fauorē supe-
rioris propter metum præsumptum multis rationibus
probat esse nullū, & ex natura fideiussionis, quæ est cō-
tractus onerosus, vt traditur ibi n. 13. cui adde illud Pro-
verb. 6. cap. ibi: *Ille queatus est verbis oris tui*, & alia referē-
tes Palac. Rub. in cap. per vestras de donat. inter. §. 18.
nu. 9. cū seq. Baetiū de decim. tut. cap. 2. nu. 82. Ex qui-
bus patet, quā periculosus, & dānosus sit fideiussio-
nis contractus, cū qui fideiubet, dilapidare bona di-
catur, vt ibi. Ob quam rationem communis sustinetur
sententia de minore fideiubente, qui ex ipso fideiussio-
nis actu læsus esse præsumitur, & absq; alia probatio-
ne ei succurritur per beneficium restitutionis, ex text.
glossa, & DD in l. ait Prætor. §. non solum. ff. de minor.
Rod. Suarez in allegat. 2. versic. sed dato in fine, cum
traditis per Azebed. in l. 6. tit. 10. lib. 9. nouæ Compil.
num. 4. cū vbicūque faciat actum, ex quo sibi nulla
vtilitas sequi potest, sed posset sibi damnum inferri, læ-
sus hoc ipso est, & dāda restitutio, vt in l. 1. C. de in in-
teg. rest. Sarmiento lib. 3. selectarū c. 13. nn. 3. in princ.

Hinc etiam est, vt licitè possit propter periculum, &
damnum, quod importare solet fideiussio, accipere pe-
cuniam fideiussor, vt fideiubeat, vt colligitur ex l. hoc
iure. §. Labeo. ff. de donat. Molin. de vsuris q. 31. Boer.
decis. 255. Decius in cons. 7. nu. 1. Soto de iust. & iur. lib.
6. q. 1. artic. 2. Greg. Lup. in l. 1. tit. 12. part. 5. in verbo,

Ruego,

Comment. pragmaticæ

Ruego, Didac. Castrenſin l 6^a. Tauri, num 4. verſic. pro
 complem. Didac. à Conar. lib. 3. variarum reſolut. cap.
 2. num. 6. vnde nimirum, ſi intellectus quærendus ſit ad
 textum in antiquæ. Sed ſi minus. C. ad Sen. Cõſ. Vel-
 leia. vbi ſtatuitur, quòd ſi mulier re aliqua, vel pecunia
 accepta intercedat, obligetur, & Senatus Conſul. Vel-
 leian. iuvari non poſſit: nam ſi id iure facere poterat, il-
 lud beneficium amittere non debuiffet, & deò dicen-
 dum eſt, eatenus eo non iuvari. quatenus diuinum, &
 periculum fideiuſſionis ea pecunie ſumma retactio
 poſſet, vt ſentire videtur Menoch de arbitr. lib. 2. cfr.
 3. caſu 234. num. 4. ac deò meritò hic contractus deò
 8 periculofus improbat. Nam ſi vaſſallus damnum in-
 tulit domini mandato, non ipſe, ſed dominus mandans
 tenetur, cum habeat ius imperandi, vt in l. nam ad ea. ff.
 de reg. iur. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. l. 5. tit. 15. p. 7.
 cum optime, & egregie notariſ à Greg. Lop. ibi in gl.
 1. & in gloſſ. verb. *Vaſſallo*, vbi id intelligit de vaſſallis,
 tam reſpectu feudi, quàm reſpectu iurisdictionis. Cur
 damnum, & detrimentum ex fideiuſſione ipſius domini
 mandato, vel potius metu facta agricolæ proueniens,
 etiam cum Baronum damno non deſelletur, & pro-
 pulſabitur per hanc conſtitutionem? quæ adeò rationi
 conſona eſt, & reipub^licæ vtilitati conſulens, vt nullo
 medio affecto, nullave inuentione excogitata, debeat
 defraudari, cum diligens iudex debeat perſcudere, quã
 illuſoria eſſet, ſi quod vno modo prohibuit, hoc, vel
 alio concedere videretur, vt in l. ſcire oportet §. 1. ff.
 de tut. & carat. dat. ab his, cum belliffime traditis per
 Sarmient. lib. 1. ſelectarum interp. cap. 12. num. 7. circa
 finem, & eo maximè procedit hæc conſtitutio: nam
 pro certo habendum eſt, noluiſſe ſubditum iſtum ſe
 obliga-

obligare ex l. velle. ff. de reg. iuris, vbi, Velle non creditur, inquit Vlpianus, qui obsequitur imperio patris, vel domini, ex eo quòd actus non dicitur voluntarius, quando fit ab eo, qui poterat compelli, vt ex Baldo in L. omissis per illum textum. ff. quod falso tut. auct. notar Decius in d. l. velle, num. 2. & idem Decius in cò fil. 202. num. 2. nam si contractus cum iudice initus in eius utilitatem iustum metum inducit, adeò, vt possit meritò irritus fieri, vt in l. si per impressionem cum sequetur. C. de eo quod metus causa, & in l. non est verisimile § 1. ff. eodem tit. quantò magis debet inducere metum, & timorem iustum imperium, seu mandatum ipsius domini, etiam si per blanditias id velle, & desiderare ostendat: nam blanditiæ potèrum iustum metum operantur, Decius in consil. 41. col. 4. vers. sed prædictis, Capleius in decis. 159. num. 33. & idem Burgenſis latè in consil. 25. num. 71. & 72. & sequent. præsertim, quia plerumque agricolæ metuunt dominos oppidorum, in quibus degunt, & ne illos molestijs, & vexationibus afficiant solent se illis faciles in quibuslibet obsequijs, & gratis seruitijs exhibere, & ista iusta suspicio metus habetur pro iusto metu, vt late prosequitur vbi sup. Burgenſ. num. 73. cui poterit addi, quòd idem iudicamus de ipso malo, quod de timore mali. l. Pedius in princ. ff. de incend. rui. naufr. & Cicero in orat. pro lege Manilia, inquit: Non solùm aduentus mali, sed etiam metus ipse affert calamitatem, & publicanis per inde metu belli fit remissio, ac ex ipso bello, Alexad. in l. diuortio col. 4. ff. sol. matr. Ancharr. cons. 87. & tradunt Iason num. 2. Alciat. 11. in l. 2. C. de transact. vbi text. probat perinde valere transactionem ex lite pendente, ac ex timore litis, & æque ex timore pestis fit remissio,

Z ſio,

Comment. pragmaticæ.

lio, ac ex ipsa peste. l. habitatores. §. si ff. locati, & timor armorum idem operatur, quod ipsa vis armis illata. l. 3. §. aronis. ff. de vi, & vi armato, & idem consensus de coactione facta à iudice, ac de timore coactionis. l. nouissimi, vbi Bald. ff. quod falso tutore aut. Quamobrem iure optimo stabilitum est, vt agricola se obligare, vel fideiubere pro domino, in cuius oppido degit, nullo modo possit, & adhuc me ex hac quæstione expedire desiderantem tenet dubium, quod se offert, quia fideiusionem lex ista prohibendo, necessariò videtur prohibere fieri opera charitatis, & pietatis, quæ in actio fideiusionis expendantur, vt comprobari potest ex ratione, quæ communis astringitur hæc sententia, iuramentum de non fideiubendo tanquam cõtra bonos mores emissum non esse obligatorium, vt percipies ex traditis per Didae. à Couatr. in cap. quantuis pactum de pact. in 6. in l. part. §. 6. num. 7. Gutierrez alios referentem in l. parte de iuram. confirm. cap. 72. num. 5. Meocho. de recup. poss. remed. l. num. 289. Quare dicendũ erit, nostram legem non attendere ad merum fideiubendi actum, qui per se meritò laudabiliter exercitus habendus est, sed ad modum, & qualitatem ipsius, qui nec libere in fauorem dominorum, nec vtiliter pro agricolis vassallis eorum geritur, vt patet ex supradictis: & sic nimirum si iuste pragmatica nostra prohibeat, quod eisdem feretationibus à iure Canonico prohibitũ est, vt in cap. 1. de fideiuss. & in cap. te quidera 11. q. 1.

9 Quæ cum ita dilucidè explanata sint, solũ superest, vt intelligatur istrumentum contra formam huius legis factum esse omninò nullum, vt apparet ex illis verbis, *7 que sean nulas las escripturas que en contrario de lo en este capitulo, &c.* & sic quia nullitas ex contractu, & partium

partium conuentione lege prohibente facta, prouenit actione ex ipso contractu desceodenti, agere poterit agricola ad declarandum illud nullum, vt in l. exem-
pto, §. is qui viā. ff. de act. empti. l. sed Celsus, §. si suodus
anon. ff. de cont. empt. Bart. in l. quæ sub conditione,
§. de hoc iure, ff. de condit. institut. Vantius in tract. de
nullit. tit. 1. num. 9. & idē remedium cōpetet pro decla-
randa nulla submissione aliter, quā in superiori capi-
te traditur, facta, aut pro qualibet re gesta, in præiudi-
cium agricolarum extra formā in pragmatica expres-
sam: nam annullatio ista ad omnia, quæ contra tenorē
legis fiant, refertur ibi: *Y de todos los demas en fauor de los
dichos labradores.* & cū ad superiora capita hæc annul-
latio expresse referatur, idem operari debet, ac si in sin-
gulis adiecta esset, text. in l. asse toto, ff. de hæredit. inst.
l. si ita scripsero: ff. de cond. & demonstr. Socin. in con-
sil. 188. num. 4. lib. 2. Decius in consil. 532. nam. 4. Paul.
Paril. in consil. 2. num. 52. & 53. & in consil. 36. num. 3.
4. lib. 3. Tiraq. de leg. conuub. glossa 6. num. 177. idcir-
co quoties aliquid contra tenorem pragmaticæ factum
aspexeris, id pro nullo, ac irritō, & inani iudicaro, & tã-
quam si nihil factum esset: nam nullum esse, & nihil ef-
fe, æquipirantur in iure, vt in l. 1. §. 2. & ibi Decius n. 4. ff.
quod quisq. iuris, Aimō in cōf. 15. n. 7. Vantius de nullit.
tit. 1. n. 11. Vnde manēt expedita omnia, quæ ad cogni-
tionē istius pragmatice dispositionis desiderari possunt.

Summarium capitis decimi.

A *D* Incurrendam penam à significatione verborum re-
cedi non oportet. num. 1.
*In multis casibus hæc enumeratis cum effectu sunt verba ac-
cipienda.* num. 2.

Comment. pragmaticæ

Pœna suos debet autores tenere, nec ultra ipsos diuagatur.
num. 3.

De tabellione ultra pragmatica formam instrumentum con-
ficiente aliqua scitu digna referuntur. num. 4.

Clausula, quæ ex communi tabellionum stylo derivatur, quid
operetur? num. 5.

Ad hoc, ut quis in pœnam incidat, an sententia requiratur
condemnatoria? num. 6.

Quid tabellio debeat præmittere in inquirendo, an contrahens
agricola scitum. 7.

De pœna iudicibus executoribus, & alijs
pragmatica transgressoribus imposita.

Caput X.

NEsas existimarunt antiqui, quicquam agricul-
turæ dicatum pro executione capi, idq; non
leuibus pœnis dignū rati sunt: nam ut omniā
hous aratorios tractari, Phrygum veteri instituto fuis-
se capitale, prout à me relatū est in lib. 1. capit. 3. ta-
men illud prætermittendum non erit, quod in Theo-
dosiano codice, l. 1. de pignoribus, executor qui legem
de rebus agrarijs transgrediebatur, capitali sententiæ
à rectoribus provinciarum subigebatur. etsi postea in
Lexecutores, C. quæ res pign. oblig. poss. supplicium id
in iudicis arbitrio totum positum erat, ut ex verbis il-
lius legis apparet, ibi, æstinando à iudice supplicio su-
bigeretur, quod annuaduerit Monoch. l. b. 2. centur. 3. de
arbit. cau. 378. num. 5. & 6. Sed emissâ præsentis con-
stitutione pœnas transgressoribus expressâ imposi-
ta esse nam textus Regius inquit, *Et que el juez, o execa-*

por que cōtrauiniere, aña lo dispuesto en el capitulo primero, como en este, sea suspendido de oficio por un año, y el acreedor que lo pidierre, por el mismo caso aya perdido y pierda la deuda, y el labrador quede libre della. Ex quibus illud primò in dubium reuocatur, an eo ipso quòd creditor id petierit, debitum amittat? nam expressis verbis nil aliud ad amittendum debitum requiritur, & à significatione verborum recedi non oportet, vt Marcellus ait in l. non aliter. ff. de leg. 3. text. in l. ille, aut ille. §. cum in verbis. ff. eodem titul. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum oblig. & in l. voluntatis, & ibi notat Bald. C. de fideiçom. Iason in l. quicquid adstringēdx num. 4. ff. de verborum oblig. Sed durus videtur hic sensus, etsi verborum significationi congruat, cum doceat Vlpianus, verba cum effectu esse accipienda ad hoc, vt quis in pœnam incidat, vt in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris. Idem Vlpianus in l. si per alium. §. docere. ff. de quis cum, qui ad iud. vbi si quis fecerit, quoniam minus quis in iudicium produceretur, si tamen productus est, cessat pœna, & idem in l. nomen filiarum. §. habere. ff. de verborum sig. tradit Iason num. 4. & ibi communiter DD. & in d. §. hæc verba. & facit text. in l. qui cum natu. §. accusasse. ff. de bon. liber. vbi accusasse non dicitur, qui causam non perorauit vsq; ad sententiam, per quem ita tenet Mexia super text. pragmatice panis, verbo, *Pedir*, & Azehedo in l. 1. titul. 15. lib. 5. Recop. nu. 18. verbo, *Pedir, ni lleuar*, vnde qui promittit inuenire furem, cum effectu est intelligendum, vt inueniat, capiat, & curiæ repræsentet, vt in l. si benefactorem. C. de fideiuss. & facit ad leges disponentes de inuentis in aliqua re pñhibita: nam non dicitur quis inuentus, nisi in eo quoque deprehendatur, vt

Z 3 notant

Comment. pragmaticæ

notant ibi Bald. Barr. & Saliet. Chiffon. in consuetud. Burg. in rubr. 1. §. 1. col. 2. num. 5. Palae. Rub. in cap. per vestras. 3. notab. §. 1. num. 12. de donat. inter, Auend. in responso 33. num. 2. versic. pro ista, late Mex. Ponc. in pragm. panis. 1. conclus. à num. 26. cum seq. Eademque ratione procedit, ut communis, & recepta sententia sit illorum, qui affirmant emphyteutam ob solam venditioem absque traditione non cadere ab emphyteusi, si venditio fiat irrequisito domino directi domini, iuxta textum in l. fin. C. de iure emph. & textum in l. fin. tit. 8. p. 5. cum traditis ibi late cum Greg. nam ad hoc ut emphyteuta incidat in poenam commissi, debet esse venditio cum effectu, hoc est traditione, ut potest ex Iafone in d. l. fin. num. 132. Paul. Cast. in l. 1. §. si rem depositam. ff. de positi. Cuman. consil. 41. cum late congestis per And. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 2. nu. 43. & 44. Et de venditione frumenti ultra taxam, quæ desiderentur, ut quis in poenam incidat, videnda erunt ea, quæ hoc loco pertractabo. Ex quibus colligo verum sensum illorum verborum, ibi: *7 que el juez o executor q se naminiera*, ad quod referri debet illud, quod in eadē clausula adijcitur, ibi: *7 el acreedor que lo pidiere*, ac si dixisset apertius, quod iudex per transgressionem per annum ab officio suspendatur, & si petierit creditor id, ob quod transgressio facta est, debitum amittat, nam certè absque eius petitione, ex iudicis præcepto fieri posset, & consequenter si petitione patris præcedente, iudicis præceptum sequatur, & pragmatica in primo aut secundo capite non observetur, ab officio iudex per annum suspenditur, & creditor debitum amittit, utpote cum rei anno transgressionis sint, & sua debeat quemque poena tenere, & arcere, ut in l. rescriptum

pru. ff. de his quibus vt indig. & l. ex factq. §. Iulianus ff. de vulg. & pup. subst. & expressius per Arcad. & Honor. in l. sancimus. C. de pœnis, ibi: Peccata igitur suos teneant autores, nec vltius progrediatur dictus, quā repetiatur delictum, & in cap. quæsiuit de his. quæ sūt à ma. part. cap. Quæ ratione itidem procedit, vt si executor in bonis prohibitis executionem fecerit, cum iudex generaliter executionem fieri mandauerit, eamque creditor simpliciter petierit, pœnam hac lege imposita ipse solus executor non euadet, quia ipse solus transgressor est. Pro quo facit glossa not. in l. cum duobus. §. Papinianus, versu. nō redigitur. ff. pro socio; & ibi notat Alexander, & Bart. in l. sed si hac. §. qui maius mittitur. ff. de rerum diuisione, cum traditis per Didac. Castellum in l. 77. Tauri à oum 2. cum seq. vbi delictū vnius alijs non oocero probatur.

Tabellionis etiam incuria non impunita relinquitur, si fortè contra tenorem huius quarti, aut quinti capituli instrumenta confecerit, vbi agricola extra formā traditam foro renuocet, & alterius se submittat iurisdictioni, aut pro domino, in cuius oppido degit, se obliget, aut fideiubeat, inquit enim, *Ni los eseruianos denlargar a que ante ellos se otorguen, so pena que pierda sus oficios, y no pueda usar mas dellos de ahi adelante*, quæ pœna etiā extenditur ad transgredientem cōtenta in quarto capite, nam ibi solum verificari potest incuria tabellionis in renuntiationibus, & submissionibus faciendis, vt dicitur ibi in illis verbis, *En este capitulo, y en todos los demas*, & frustra hæc verba adiecta essent, nisi verus scopus, & intellectus hic fuisset, & alius non potest esse, vt aliquid operentur, iuxta sententiam Papiniani in l. stipularus. ff. de vsuris, & text. in l. 1. in fin. ff. ad municipi-

c Comment. pragmaticæ

incipit. & in l. si quando, ff. de leg. 1. & in capit. si Papa de
 priuileg. lib. 6. cum traditis latè per Iasonem in l. si legati
 serui, num. 4. ff. de leg. 1. Vides ergo, quòd si tabellio
 confecerit instrumentum aliter, quàm hic canetur, in-
 currit pœnam priuationis officij: in quo solum hoc
 nota dignum, & dubitabile extat io casu quarti capitis
 pragmaticæ, vbi de renunciationibus fori agitur, an si
 tabellio confecerit instrumentum, io quo agricola
 generaliter foro suo renunciauerit, & omnibus huius
 regni iudicibus, pœnam huius legis & capitis incur-
 rat: fortè videretur, quòd sic, quia submittèdo se gene-
 raliter omnibus, cuilibet submitssio facta est, cum qui
 totum dicit, nihil excludat, iuxta textum in capit. si Ro-
 manorum, §. diceodo, & ibi notatur io glossa l. 19. di-
 stinct. & in capit. ex literis de iure patr. & io cap. quia
 circa de privileg. Sed nihilominus dicendum est, tunc
 tabellionem pœnam incurrere, quoties expressam ali-
 cuius indicis iurisdictioni agricola se submittat ratione
 contractus, aut destinatz solutionis, aut alio modo, quo
 forum sortiatur extra formam in hac lege traditam, vt
 l. 20. titulo 21. lib. 4. Nouç Compilat. cum similibus su-
 pra à me citatis: secùs verò si generaliter ex communi
 tabellionum stylo foro renunciet, & omnibus huius
 regni iudicibus se submittat, quia quæ speciali nota
 digna sunt, nisi exprimantur, non veniunt in renuncia-
 tione, maxime in correctorijs, & pœnalibus, vt in
 litem apud Labeonem, §. hoc edicto, ff. de iniurijs,
 tradit io simili Didacus Castellus in l. 50. Tauri io ver-
 bo, *Renunciat*, numero 7. & ad idem sequitur Ioannes
 Mattheo in l. 2. titulo 2. glossa 4. numero 1. libro 5. Nouç
 Compilationis. Quia communis illa clausula in instru-
 mētis apponi solita, *Renuncio mi proprio fuero, iurisdiction.*

3 do

in fauoré rei frum. Lib.III. 131

3 domicilio, y de poder à todas las justicias. &c. ex consuetudine potius & stylo tabellionum, quàm ex expresso partis consensu deriuatur, vt in simili notarunt Paulus Castrensis. in consil. 196 vol. 2. Paul. Paris. in consil. 31. vol. 1. & in consil. 100. num. 7. Rolund. à Valle consil. 71. num. 42. vol. 1. Carol. Ruin. consil. 106. vol. 1. Did. à Co-uar. in rub. de testam. 2. parte, num. 18. & Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. p. 3. in verbo, *Quando lastales*, & ex illa generali renunciatione nullum forum sortitur, nisi ratio- nibus illis enumeratis in dicta l. 20. titulo 21. libro 4. Comp.

Nec existimãdam erit, tabellionem huius pragma- 6
ticę transgressorem pœnam priuationis incurrere ipso iure: nam ad hoc, vt officio priuetur, requiritur senten- tia condemnatoria, quia in grauioribus alijs requiritur, vt in crimine læsæ Maiestatis diuinę, vel humanę, iux- ta textum in capit. cum secundum leges de hærec. lib. 6 l. eius, qui delatorem, ff. de iure fisci, Hip. de Mar. in rubr. ff. ad legē Cor. de sicar. latē Ant. Gomez de deli- ctis capit. 14. num. 3. quod ego intellexerem verum ita esse, vt et si pœna imponeretur ipso iure, adhuc senten- tia declaratoria requiratur, de quo, cum casus occurre- rit, vt integrè sciatur, & quibus restringatur limitatio- nibus, consultito Ioan. And. & alios in dicto capit. cum secundum leges, §. confiscationis, Alexand. & Iuniores in l. si maior, C. de trãsi. Felin. latē in cap. Rodolphus à oum. 35. de rescriptis, & in cap. cum non ab homine, num. 10. de iudic. cum latē congestis per Aod. Tiraq. in l. si vnquam verbo reuertatur, n. 317. cum sequent. C. de reuocan. donat. & Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 5. ca- 7
su 498. à n. 38. Sed vt tabellio pœnam hic impositam euadat, exacte q̃q; legis formã obseruet, tã in casu quarti capitis,

capitis, quàm in specie. huius quinti, quæritur an suffi-
 ciat, si ipse contrahens agricolam non esse fateatur, vel
 an id aliter constare debeat? In quo ego resolutivè aio,
 hac distinctione præmissa, aut tabellio contrahentem
 agnoscit & agricolam non esse scit, & tunc liberè in-
 strumentum conficere potest, in quo contrahēs se sub-
 mittat, huius legis forma etiam non observata, vel ut
 pro domino, in cuius oppido degit, se obliget, vel fide-
 iubeat: aut tabellio contrahentem non agnoscit, &
 eius est conditionis ignarus, & tunc duobus testibus
 examinatis, quibus agricolam non esse constat, hocq.
 in fine instrumenti appposito, confessionem instrumen-
 ti perficiat: iuxta texum in l. 14. tit. 25. lib. 4. nouæ Cõ-
 pili. videlicet iuxta formam, quæ, cum contrahens igno-
 rus est tabellioni, observari debet: nam erit in culpa
 tabellionis, non pendendo conditionem personæ, ut
 in l. qui cum alio. ff. de reg. iuris cum traditis per Panor-
 mit. in cap. fin. de foro cõpet. num. 53. versic. nam facti,
 cum à me supra relatis cap. 6. num. 7. hoc in lib. Ceterũ
 ridiculum arbitror, ut iam fieri vidi, ut quis existimet
 sufficere confessionem agricolæ in instrumento appo-
 sitam, se non esse agricolam asseuerantis: nam si renun-
 tiare pragmaticæ nequit, ut suo loco asserim à me ex-
 plicatur, minus ea facere, aut dicere, ex quibus effectus
 renuntiationis sequatur: utpote eadem facilitate, quæ
 foro renuntiabit agricola spe futuræ numerationis,
 eadem se agricolam nõ esse fatebitur, mutuum conse-
 quendi anxietate: ut in ratione privilegij non numera-
 tæ pecuniæ tradiderunt De doctores in l. si ex cautione.
 C. de non num. pecun. & ibi Petr. Cio. in 3. oppositio-
 ne, & Ioan. And. in reg. sine possessione in col. pen. ver-
 sic. secundo casu de reg. iuris lib. 6. Batt. in l. in contra-
 ctibus

Abus. §. sed quoniam cum. §. C. de oñ num pecun.
Panorm. io c. fin. an. 13. de solut. cum alijs per Emmari.
Costam io d. l. si ex cautione in scholio compellitur nu.
1. & Didac. à Couarr. lib. 2. variarum cap. 4. num. 3. post
medium. Præsertim cūm hīc prohibita sit reuocatio,
in quo maior militat ratio, vt confessioi agricolæ non
sit standum: nulla enim contrahentium verba, aut cō-
positæ rationes sufficiēt, si per eas effectus, & ius pra-
gmaticæ euacuetur, quinimō deterior est, qui modis
exquisitis legem fraudare iotēdit, vt in l. ita fidei. ff. de
iure fisci, ibi: Immo in priori specie maiorem fraudem
excogitasse viderur, qui nō tantūm legem circūuenire
voluit, sed etiam interpretationē legis, & faciunt text.
lo l. si longius §. si filius familias, & in l. si Prætor. & ibi
Accursi ff. de iudicijs, & in l. 1. §. 1. versic. & nisi hoc. ff.
caute caup. & stabul. l. 2. §. non solum. ff. ad Sen. Con-
sult. Tertul. l. scire oportet. §. 1. ff. de tur. & curat. dat. ab
his, & in vulgata. l. non dubium. C. de legib.

Summarium capitis vndecimi.

Reipublica institutores agricolas, ut eius præcipuos minist-
ros, commendarunt, ac ideo iudices eis consulere de-
bent. num. 1.

Qui iudices administrationem iustitiæ admitti debeat, cum
ex eorum publicarum utilitas pendeat. num. 2.

De meritis iudicum, qui supremis Consilijs ad sunt, & execu-
tores eorum quales debeant esse, commendatur. num. 3.

Iudices de Messia quā in se ipsi agricultura sint, & quanto res
frumentarium præstet utilitatibus pascuorum, & pecorum.
num. 4.

De damnis, quæ iudices perquisitores per excessum commissio-
nis

Comment. pragmaticæ

nis solent rebus publicis inferre. num. 5.

Notatur nonnulla istorum calumnia, sub quarum prætextu graves solent iniurias inferre. num. 6.

Cambysis Regis Persarum factum refertur in impositione pœna contra Sisacem iudicem iniustam. num. 7.

Dillum risu & miseratione dignum cuiusdã seclerum quaestoris, & qualem se debeat habere, cum advocatus illum iure intravit. num. 8.

Quando iudex possit partes ad concordiam compellere, & quã proditorium sit, falsa promissione reos fallere. num. 9.

Iudex an obligetur ad implementum fidei, & quomodo id sit intelligendum, & quid in foro anima, tractatur num. 10.

Iniuriam iuxta qualitatem personæ qui patitur considerandã, & de officio hospitatoris pauca referuntur. num. 11.

Quando per conventionem reus non fateatur delictum, & de infamia illius, qui per pecuniam remittit iniuriam. n. 12.

Remissa per conventionem iniuria, an pœna corporis possit infligi, & nonnulla circa immunitatem illorũ, qui iocura subici non possunt, vili et explicantur. nu. 13.

Pesquisitori quid faciendum, ubi libitur terminus, & de precipitatione noverca iustitia, & de appellationibus accerendis. num. 14.

De electoribus iudicum, quàm in foro anima obnoxij sint, quàmq; in obligatione positi restituendi, quod electus commiserit, & de obligationibus illorum, qui male eligunt, & nominant in foro exteriori. num. 15.

Vt iudices publicæ utilitati, quæ circa agriculturam consistit, consulant. Cap. XI.

QUæ in his Cómmentarijs à me adducta sunt, ita ad rē frumentariã, & agricolarum immunitatem

absque

in fauoré rei frum Lib III: 183

absque immissione falcis in messes alienas, spectant, vt
minimè vcrear huc de quibusdam iudicibus afferre
quæstionem, vtpote qui tantam Reipublicæ vtilitatem
labefactire, vel eam, vt res tanti ponderis exposcit,
stabilire possint: nam et si ex capillis, vt aiunt, noonu-
la huius capitis adducam, tamen reliqua, vel omnia
potius ad commendationem & conseruationem eorū,
quæ in præsentī pragmatica disponuntur, non medio-
criter spectabūt: nam vt inquit Pomponius, Parum est
enim ius in ciuitate esse, nisi sint qui iura reddere pos-
sint: vnde egrēgij rerum publica: um institutores illud
in primis animaduertebant, vt & ciuitates, & oppida
eorum his hominibus agrorum cultoribus præcipuè
exornarentur, & vt iudices, qui in iustitia, iure, & tran-
quillitate omnia sustinerent, ad administrationem eo-
rum admitterentur. Nam & Calistratus Iuriconsul-
tus exemplo Platonis, qui Reipublicæ fuit institutor,
cōprobans, potissimū hisce agricolis Respublicas indi-
gere, dicit in l. 2. ff. de nundinis, & Aristoteles Peripate-
ticorum facillè princeps hos quidem, vt præcipuos, &
sine quibus permanere Respublica non possit, primo
in loco commendauit lib. 4. Polit. & lib. 7. capit. 8. Non
igitur ciuitas, inquit ille, sine ijs constare potest, à qui-
bus operæ præstantur, hoc est, sine agricolis. quos etiā
non minus æthelauos, & diuitias non solum Reipu-
blicæ, sed totius etiā Regni. neruis & fortitudinem
appell. runt multi, ac velon sic benemeritos barbaricæ
etiā gentes plurimi fecere, & possit. it. n. laudabili-
bus exemplis commendarunt vt tradit Petr. Gregor.
de syntag. iuris. 2. parte lib. 17. capit. 5. num. 2. Igitur ni-
mirum si totis viribus contendam, vt istis publicæ eri-
litatis ministris iudices consulant, & ab omnibus, quæ
illos

illos ab agriculturæ arte possint arcere, protegant: huiusmodi enim iudicium rerum publicarum pondus sustinetur, ac ab eis, velut à fontibus, per aliqua regnimenta in exhibitione iustitiæ bona derivantur, & à contrariis mala solent adduci. Quare summa ope niti decesset, ut qui iudices constituerentur, sic habiti sint, in quibus nil vendiceret odium, nil fauor vsurperet, timor exulceret præmium, aut expectatio præmij iustitiâ non euerteret, sed stateram gesserent in manibus, & lanceas appendant æquo libramine, Deum præ oculis habentes, ut in cap. 1. de re iudicata in 6. & in cap. quatuor modis 11. q. 1. de quo eruditè per Cast. de Bonad. in sua Polit. 1. parte lib. 2. cap. 2. *De la justicia*, & quia felicitas regni ex istorum administratione pendet, enixè elahorauerunt antiqui, ut non ad eam, nisi qui virtutibus, literis, & nobilitate, & alijs animi dotibus, & rei familiaris viribus pollerent, eligerentur, ut tradunt Bodin. de Republ. lib. 5. capit. 4. *Haricar* lib. 2. *Român. antiq.* & alijs innumeris exemplis id exornat idem Cast. ubi supra, libro 1. capit. 3. ubi quæ ad hanc rem afferre desiderabam; lati similè comulantur, Athenarum Respublica, non tam fortitudine murorum, quàm rectitudine virorum, qui in eius administratione mirabiliter se gesserunt, summa felicitate & tranquillitate floruit. Hisce quæ bonis electi Græcorum primi Reges, Eacus, Minos, & Radamotus iudicandi munus sibi quidem vendicarunt, nec illud, ex quo salus Reipublicæ pendebat, ausi sunt alteris commédare. Sed iam res ita se habet, ut Reges alijs grauioribus intendunt, & iudicandi munus alijs sit impartiri necesse: & idè illos eligendos arbitror, quales recensentur Exod. capit. 15. & Deuteronom. 16. & 2. Paralipom. 19. ubi iudicum qualitates enutrantur, prout

prose-

prosequitur Petr. de Ribadeneira multæ eruditionis
 vir in lib. 2. de virtut. Princip. Christ. cap. 12. cum du-
 bus seq. quia præter nef. s. quod mortale committitur
 in electione indigni, in quo & contra charitatem pro-
 ceditur, & in damnum reipublicæ, ex Antonii senten-
 tia. 3. parte summæ, nulla tamen perniciæ reipublicæ
 sæpius labefactæ sunt, quàm moderatorum incitia, nā
 sicut illud Ciceronis, quod non dominus domo, sed
 domus domino nobilitanda est, ita gubernandi digni-
 tatibus homines daodi essent, non vero hominibus di-
 gnitates tribuēdz, vt antor est Platina, dicere solitum
 Prum II. in eius vita. Et magnus ille Imperator Con-
 stantinus ex eo vel maxime laudatur, quod postquam
 obtinuit Imperium, etsi summo pere liberalē se exhi-
 buit, beneficia grata in multos conferendo, & eos pe-
 cuniarum quantitate locupletando, tamen reipublicæ
 administrationem, & magistratus, nisi benemeritis, qui
 prudentia, & animi fortibus alijs pollerent, nemini cō-
 ferendos esse putauit, vt Pompon. Lat. in eius vita
 enarrauit: & alijs id exornat autoritatibus Hector Pin-
 tus in dialogo de Iustitia cap. 3. & 4. & 5. & sequent.
 Ac idē nostris temporibus viri nobilissimi, virtutum
 & literarum meritis conspicui, prudentia præditi, ani-
 mi moderatione præstantes adsunt in consilijs regijs,
 quorum quilibet literati sunt, primum ex celeberrimis lite-
 rarum emporijs, Academiarum Collegijs insignibus,
 & reliqui ex nobilissimis familijs, ex eo quod in eis au-
 toritas, & prudentia vigeat, ad hoc iudicandi supre-
 mum munus euehantur Sed quid prodest, si quod il-
 lorum rectitudo stabilitum sustinet, mīoistrorum ma-
 litia prosteruat? de quo queritur Isid. de summo bon.
 cap. 5. & in Auth. de iure iur. quod præst. ad finē, ibi, Nō
 enim

Comment. pragmaticæ

- enim ego solum hoc ago, sed etiam mihi semper assistentem talem studiis assumere, & circa me omnes, ut non ego quidem purus sum, qui vero circa me sint, furentur & delinquāt. Quod latius tradit idem Castelli ubi sup. lib. 1. cap. 13. num. 31. Sed quia non minus recti iudicis administratio, ac fertilitas temporum est desideranda, iuxta illud Arist. Top. 2. non desinā advertere, quā maxime agriculturæ infesta esse solent illa; quæ iudices de Mesta, aut Cañada, s. vulgò dicti, maximum rebus agrarijs bellū insignentes committere solent: oā etiam per sexum cōmissionis regie caput illi s. inbeatur, ne mensibus Iunio, Iulio, & Augusto, quibus præsertim rei frumentariæ intenditur, agricolas ab agricultura amoveant & distrahant, nihilominus varijs calumnijs illos insectantur, & ab eis maiorem lucri partem extorquent, cum maior sit diligentia adiuvenda in curatione rei frumentariæ, quàm in pecoris cunis libet, aut pascui cōservatione, ut patet ex iussu pœna illis, qui pecora sua in fecundos vicinorū agros immittunt; ut in l. Quintus Mutius L. quanvis ff. ad leg. Aquil. & ex lege sacra, Exod. 22 & 23 & in Deuterón. c. 23. & ex Renato lib. 2. de privill. rust. 1. part. cap. 3. n. 3. ubi etiam pascuorum legibus cautum narrat, animalia in agro deprehensa fructum terræ de pascencia non solum includi, donec pecorum dominus damnum refarciat, sed etiam inponere interfici posse: quod etiam apud nos aliter de iure reperitur, ut in d. l. Quintus, & l. quanvis, & l. 24. tit. 15. p. 7. tamen per statuta, & consuetudines locorū solent hinc trineri, quod liceat occidere animalia in fundo alieno reperta, ex Sabcey. in l. Gracchus col. 2. vers. ex prædictis. C. de adult. Et quod quis possit extra fundū prosequi ad occidendum animal, tradit etiam Decius in

In conf. 199. col. fin. Cepola in tra& de feruit. tit. de iure pascendi. 12. col. verſ. ſupereſt alia quaſtio: ſequitur Greg. noſter in d. l. 24. verb. *Quelonomate*, & in gl. ſeq. Et quia inter omnia, quibus homines veſcuntur, primas panē obtinere probant ex Valles de ſac. Philoſoph. c. 27. in illis verbis, *Et panis cor hominis confirmet*, Laſar to de gab. c. 20. n. 7. quos ſequitur Caſtel. vbi ſup. 2. p. li. 3. c. 3. nu. 6. ac per cōſequens potiùs rei frumentariæ, quā pecuariæ eſſet conſulendū: nā & id ab antiquis Ægyptiorum temporibus obſeruatum eſt, quorū populus in tribus præcipuè partibus rei publicæ congruentibus diſtribuebatur, in agricolis, paſtoribus, & opificibus, ita vt primū locum agricolæ obtinerent, vt auctor eſt Dio- dor. lib. 2. quem refert Renat. vbi ſup. 2. p. in proœm. Et ſi quid, quod non minimi ſit habendum, pascua ſibi vendicare poſſunt, illud præcipuè debet eſſe, quod appellatione fundorum comprehendantur, vt inquit Sceuola in l. Sciz. §. tyrannæ. ff. de fund. inſtr. quibus poſthabitis pauper agriculor ab iſtis iudicibus inculcatur, & eius leuiſſimum iurgium ſibi ſplendiſſimam prædam facit, vt inquit text. in l. 3. C. ad leg. Iul. repetundarum, de quibus Iſid. de ſum. bon. lib. 3. cap. 54. & ſeq. inquit, quòd non tã prædones graſſantes excedūt iſo ſyluis, ac recoaditis montibus prædas facientes, quā iſti iſo forſis, & ciuitatibus ſub velamēto iuſtitiz; quod deterius eſt, iuxta Ciceronis illud 1. Officiorum, vbi dicit, quòd totius iouiſtitiz nulla capitalior eſt, quā eorum, qui cū maximè fallunt, id agunt, vt boni viri eſſe videantur.

Ac ex eo, quòd rei publicæ ferè deuſtari videntur, ſæpè, ac ſæpiùs per regni procuratores eſſagitarum extat, ac in ſeruitijs conceſſis maieltati regiz per pa-

Aa ctum,

etiam, & conventionem, veluti iustum, vt nullo modo iudices delegentur; nisi vbi ordinarij autoritas contra potentes homines in atrocioribus non sufficeret, ex l. 3. tit. 13. par. 3. & l. 8. tit. lib. 8. nou. Comp. & l. 10. tit. 9. lib. 3. eiusdem, & Azéved. in l. 2. tit. 1. lib. 8. num. 1. Et ne potissimum subditi vexentur expensis, vt in d. l. 8. declaratur, & tradit idem Cast. vbi supra l. par. lib. 2. cap. 21. num. 6. nam quamuis in commissione Regia enixè illis præcipiatur, vt solum à reis illa exigant, quæ sibi iure debentur, & ibi taxantur; tamen quia (vt dixi) iurgium illorum tanquàm prædam amplectuntur, & duplicatas expensas, & spottulas varijs defraudationibus extorquent: contra quos inuectiuam facit idè Castel. vbi sup. num. 108. & Parlad. l. b. 2. ret. quotid. c. 1. nu. 23. & seq. nam & numerum ministrorum expensis reorum creant, cum nec ad custodiendos incarceratos, nec ad aliqua ad officium expectantia sint necessarij, vt quod ea ratione exigitur, sibi ingurgitetur, contra commissionem Regiam, & contra capitulum Curie editum anno 93. petitione 54. & contra dispositum in l. fin. C. de offi. mag. mil. l. 2. C. de cobor. lib. 10. & l. vlt. C. de apparit. comit. orien. cod. lib. & vtrobiq; Placca, & Cast. vbi sup. num. 47.

Quis enim istorum iudicum excessus enarrate, quis eorum inscitiam dicere possit? quorum nonnulli uerè turis quidem rudimenta tentarunt, vt inter iudicandum ostendunt? Quæ Demosthenis eloquentia tantam eadem, & calamitatem explicare, quæ vel Ciceronis facundia, vel Hortensij elegantia, miseriam adeò intolerabilem possit ostendere? qui dum seueritatis gloriam affectant, in mille malorum præcipitium deriuantur, contra quos clamitant iura, & leges vociferantur, vt præter

præter prædictos subcensent Simancas de repub. lib. 9. o. 23. Pach. de prætura, c. de quæstionibus scelerum, & Parlad. & Cast. vbi sup. & dum ad punitionem delictorum anhelant, in ipso quod puniri volunt, maiori si gicij macula irretiuntur, vt nihil minus ferendum sit, quàm rationem ab alteris vitæ reposcere eos, qui non possint suæ reddere, vt aliàs dixit Cicero. Hinc est, q. hominē sepe solent innocentem varijs supplicijs afficere, & exquisitis torturæ modis subijcere, opprobrijs & contumelijs laceffere, cum id nec eius culpa desideret, nec vlla probatio suadeat, vt tradit Bald. in l. quicumq; cum. 22. C. de seru. fug. Parif. de Put. verb. tortura l. c. i. num. 3. vers. sunt etiā. Hinc etiā est, q. cū in quibus suā prædā faciūt, nō facillē inueniāt, quod exoptant, scrupulosa inquisitione procedunt contra alios sub eo velamento, q. malefactorē receptauerint, cuius fortē ignorabant maleficiū, quo casu fures ignoranter receptans nō puniatur, cum eo animo delinquens diiudicetur, l. qui iniurię, ff. de furtis, Bart. in l. omnes, n. 2. C. de agr. & cens. lib. 11. vel forsam, quia aliquē, qui nondum deliquisse sciebatur, comitatus fuit, & per publicam viam deambulauerit, quod iura non patiuntur, ex Hip. de Marfil. in pract. tit. 8. aggredior, n. 34. cum seq. Greg. Lup. in l. 18. tit. 14. p. 7. verb. *O los encubriere*. Simancas de Cat. instit. tit. 9. Azabedo in l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. num. 13. Nec non sæpè ac sæpius laudabo, & encomijs vsq; ad cælū efferam memorabile factū Cambylis illius Persarum Regis, qui S. fanē Asię gubernatorē ex eo quod munus iudicandi, quod purū esse debuisset, multis flagitijs polluit, & inquinauit, corio exui iussit, eoq; tribunalis homicidum exornari, in quo ad iudicandum filius eius Otanes sederet, prout etiam eius factum

laudauerunt Balduin. in Comm. ad leges 12. tab. l. 52. & Alexan. ab Alex. lib. gen. diu. cap. 7. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 342. nu. 4. & alij, quos refert Cast. vbi sup. lib. 2. c. 11. nu. 10. Idem & fecere deinceps Persici Reges, & nos facere debuissimus, vt eo exemplo perterriti ij iudices à cruore huiusmodi se abstinerent.

Sed quid exterorum exempla parrem: nam & domesticis exemplis abundo, in quo non aliter incipere posse existimo, nisi ea præhabita peroratione, qua vsus ad Didonem fuit *Æneas*:

*Infandum, Regina, iubes renouare dolorem,
Troianas ut opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danaï, quæq; ipse miserrima vidi,
Et quorum pars magna fui. Quis talia fando,
Mirmidonum, Dolopumvè, aut durus miles Pylis
Temperet à lacrymis?*

Cum enim quidam scelerum quæsit in quadam ciuitate, velut vermes in viacis, ac locusta in mæribus grassaretur, accessit ad eum quidam causarum patronus, vt quandam iuris resolutionem veram illi esse nonnullis autoritatibus comprobaret, & suaderet, & ad id illius resolutionis, & sententiæ, autorum libros se pollicitus est allaturum. At iudex ille non mediocri gravitate respondit, se alios libros habere, quibus assidue volutabatur, & dicens, Ecce libros meos, iudice ostendebat carnificem, seu maciultum, qui ibi aderat. O dictum risu, & miseratione digonissimum! Taceat Vlpianus, qui in Locuicquam. §. circa. ff. de offi. Procons. dicit; Circa aduocatos patientem esse Proconsulem oportet, sed cum ingenio, ne cõtēptibilis videatur. Et ne vexentur Doctores in docendo, iudices arguere debere partibus contraria opponere fundamēta, quia veritas hinc

hinc inde exagitat magis splendet in lucem, c. quā
 grauem 35. q. 9. l. diui fratres. ff. de iure patron. vt dici-
 tur de Herennio Modestino, qui notando & disputan-
 do benè & optima ratione decreuit, vt habetur in l.
 munerum. §. mixta. ff. de muner. & honorib. tradunt
 Mar. Sol. Burgens in proœmio legum Tauri, num. 286.
 Simancas de republ. lib. 7. cap. 13. Greg. noster in l. 13.
 c. 14. par. 3. verb. *Per palabra.*

Sed quia in illo carnisce libros viuos se habere dico-
 bat (secus ac dixit alter Philosophus, qui cū interroga-
 retur, quomodò sapientiā obtinuisset, respondit, *Cum*
mortuis conuersando, de scriptura librorum sentiens) videam
us nunc, quas inde conclusionēs decerpit. Primum
 enim in eam rem incubuit, vt quosdam velut reos ha-
 bitos illius criminis cuiusdam illatæ iniuriæ cum illo,
 qui actionem iniuriarum proposuerat, componeret,
 non vt similitates, & inimicitiz sedarentur, sed vt non
 leue ratiooe expensarū lucrum illi aëori, tanquā ex
 conuentione applicaretur. Quod etiā ne rixæ interpo-
 nentes oriantur, in reipublicæ detrimentum posset iu-
 re suadere, atqui etiam hoc casu partes ad concordiam
 cogere, vt Bald. in l. æquissimum. ff. de usufruct. Bar-
 tol. in l. congruit. ff. de offic. præsid. Martin. Laudens.
 in tract. de offic. domin. quæst. 29. Paris. de Put. de syn.
 dic. v. rb. index, cap. 2. num. 15. & 18 per verba in dicta
 l. æquissimum, cum sim. vbi inquit Iulianus: *Cur enim*
ad arma & rixam venire patiatur prætor, quos sua potest
iurisdictione cōponere? tamen vbi hæ rationes non mili-
 tant, soli Principi permissum est, partes ad cōcordiam
 cogere, vt Bossius in praxitiz. de pace, Chassan. in Cat.
 glor. mundi § p. confid. 24. n. 47. & alios refert. Castel.
 vbi sup. lib. 2. c. 13. num. 44. & tradit Menoch. de arbit.

lib. 2. cent. 5. casu 441. num. 8. & 9. Nec id à iudice præcipi debet, ut notat ibi Menoch. præsertim quia ille est, sicut per metus iocassione, dicens aliquibus, aliter se mortis poena effere eos damnatorum, & per promissionem indemnitaris asseuerans sine actore, qui conquereretur, mitius se gesturum esse, à quo omnino iudex abstinere debuisset, ut probatur ex l. obseruandum, ff. de offic. Præsidis, & l. 13. tit. 4. p. 3. & præsertim cum in eo solù omoibus verba dedisset, de quo Alberic. io dict. l. obseruandum, io fine, dicit esse proditorem, & aleuosum iudicem, qui reū promissione iudemnitatis defraudat.

10 Nam illud, quod vulgariter dici solet, iudicem non obligari ad implementum fidei adhibitis, ita sanè debet intelligi, quatenus ponit obicem melius faciendi, & facios consulendi, iuxta illud, *Sapientis est mutare consilium in melius*, ex l. nonnunquam. ff. de collat. Panor. in cap. cum cessante, num. 6. de appellat. Bernar. Diaz in reg. 3. 2. secus autem, quando sub promissione ista confessionem, aut conventionem, aut quiduis aliud iudex extorqueret, quia nec illum, cui sic pollicitus est, sine magna iniuria, & proditioe cõdemnare poterit. Id enim nihil aliud est, quàm dolis, & fallacijs circumuenire, quod omni iure prohibitum esse constat, ex cõmuni Doctorum sententia, Ioann. de Imol. io l. is qui reus, num. 19. ff. de publ. iud. Hippol. de Marf. in l. 1. §. quæstioni fidem, num. 15. ff. de quæst. Ant. Gom. in l. 2. Tauri, om. 4. & in tract. de delictis c. 12. nu. 4. Didac à Couar. lib. 1. variar. resol. cap. 3. om. 16. versic. vnde videtur, Greg. io l. 2. glof. 2. tit. 16. p. 7. Azebed. in l. 3. tit. 3. lib. 1. Compilat. num. 14. & seq. & latissimè id prosequitur Castel. vbi sup. 2. par. lib. 3. c. 13. §. om. 1. cum seqq. Vltia

Ultra quod in animæ foro sub pœna letalis culpę in his terminis iudex fidem reo sic circumuecto, cui pollicitus est, obseruare tenetur, vt probant Nauar. in Manuali cap. 24. num. 12. & relati per Azebod. in l. 3. tit. 2. cod. lib. 1. num. 15 & Castrenf. vbi sup. num. 23. quod grauissimis fundamentis id odium, & detestationem mendacij, & doli directis comprobant, ne actum agā.

Et vt reliquarum rerum seriem perstringam, etsi atrox & grauis iniuria illa ex se diceretur, & arbitrio iudicantis pœna esset stabilita, vt in l. 6. tit. 9. p. 7. in fine, ibi: *Estenudo de le fazer emienda a bien vista del juzgador del lugar*, vbi casus, qui tunc eueoit, numeratur: tamen ratioe illius, cui illata fuit, & id supremo consilio fuit conquestus, oio adeo grauis dici poterat, ex l. aut facta, §. persona, ibi: *Es eius qui patitur*, Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 263. num. 3. & text. in l. 20. cod. tit. 9. & eadem p. 7. ibi: *O por razon de aquellos que las reciben son contadas por linianas*, vt pote cū iniuria itrogata fuisset cuidam hospitum receptori, ne dicam stabulario, proot ius nostrum appellat in tit. aut. caup. & stabularij, vt recepta restituant: nam qui huiusmodi artem exercent, sordidi quidem, vulgares, & rapaces habiti sunt, vt in l. 1. in fin. prio. & l. 3. ff. cod. tit. aut. caup. & stab. Bald. in l. 1. in fine, & l. certi, n. 2. C. de locato, vbi ait, q. isti hospitatores cōmuni ter sunt homines rapaces & vulgares & tradit Greg. in l. 26. tit. 8. par. 5. verb. *Desleales*, & optimè Mex Pon. de taxat. panis, cōc 4 n. 14. vbi refert Angelum in l. 1. in fin. ff. fur. adu. nau. dicentem, quod videmus paucos hospitatores diuites, & eorum ultim diuitias modicum durare, & quod in meodacijs non iustificabuotur: nam, vt inquit Cicero Philip. 2. est in veteri prouerbio, *Malè paria malè dila-*

231 Comment. pragmaticæ

- tantur, & scelere quæstia diuturnitatem habere non possunt. Vade genus improbū appellavit eos Alex. in l. i. C. de eden. & ob id hospiti diceat se aliquid apud eos depo-
fuisse, vt sibi restituatur, credendum est absq̃ue alio
adminiculo probationis, prout multos huius leoten-
rix autores eongessit idem Cast. à Bou. vbi sup. 2. p. c.
4. lib. 3. à num. 91. cum seq. Et quod relata superat, tra-
ditur in l. fin. C. si marcip. ita venire prostituatur. Igi-
tur per præfatam compositionem ab actore isto, qui
istam destituit, iniuriarū actio remissa est: & quamuis à
Doctoribus disputetur, an per conventionem: qui in-
ter reos numerantur, delictum videantur confiteri: ta-
men ex eo, q̃ cōuētio gratuito facta fuit, nulla exinde
delicti cōfessio, nec vlla quidē probatio elici potest, vt
prob. in H. p. de Mar. in pract. cri. in §. diligenter, n. 178.
circa fin. Mascard. de probat. t. tom. cōc. 501. nom. 4.
v. Nec quod ratione expensarū fuit acceptū, id ratio-
ne lucri fuisse dicendum est, quominus gratuito con-
uentio facta fuisset, nec aliud de præfato actore, qui
destitit, præsumendum est: nam vt ego inuenio, qui pro-
pter pecuniam remittit iniuriam, infamis efficitur secū-
dum Burt. in l. arlotas, §. si quis, ff. de his, qui not. iofam.
Bald. in cap. 1. §. seu furtum, vel item quæsiuit, de pace-
tur sic. & tradit Hyppol. in d. §. diligenter, ou. 179. Vo-
de cūm iudex ille per talem desistentiam, aut remissio-
nem iniuriæ leuiss. procedere debuisset, nec in hoc ca-
sa potuisset pœnā corporis infligere ex Greg. in l. 21.
tit. 1. p. 7. verb. *En el cuerpo*, vtr. tertio limitarem, Ant.
Gom. de delict. c. 3. n. 6. & 59. & seq. Clar. io praxi cri.
§. fin. q. 58. n. 3. Cast. vbi sup. l. p. lib. 2. c. 21. nu. 150. cum
remissio iniuriæ multū operetur, ex celebri & singula-
ri tex. in l. sed si vnus, §. si cū ante, ibi: *Non est si nada ve-*
lant ad

*luntate iniuriam remissa, indubitatè dicendum est. extingui iniuriarum actionem, non minus, quàm si tempore iniuria fuerit abolita. Et quod statuitur in l. 6. & fin. tit. 24. lib. 8. Compilac. in atrocioribus delictis sic intelligendum, homicidio, furto, assassinatu, & reliquis huiusmodi, vt Azebedo ibi. Nihilominus seueriorem se contra incaſceratos ostendit, vt vnde iura nasci debuissent, inde iniuriæ nascerentur, l. meminerint, C. vnde vi. Arque aliquos sine causa torturæ subijcere nō dubitauit, oec iudiciorum copia præbita, posthabitis considerationibus, quæ in his casibus à iure expressis commendantur, & quæ ante Christiani iudicis oculos obuersari debent, vt vulgarissima iura sunt: & illud, quod Prouerbiorū 28. c. de Principe dicitur, hic ego de iudice arbitror dici posse, *Leo rugiens & versus esuriens index impius*: nam & per non leue tēporis cursum alimenta cuidam illorum, quem domi habuit inclusum, denegauit, quod minus facere debuisset, vt tradit Guido à Sogar. de indie & tortur. num. 6. Referendò Bartol. in l. 1. §. diuus, ff. de quæst. Ac nobilem quemdā, & (ni fallor) Doctoratus insignibus præditum, qui multos in iuris prudentiæ studio labores exhalauit, posthabitis etiam exemptionibus valdè à iure commendatis, vt præfato placet hospitalitatori, torturæ subijci tentauit, eius requisitionem repellens, appellationi nō deferens, iudiciorum copiam expostulatam denegans, ira vt illi sic detento mente lustranti acerbiores poenam illam esse, quā ea, quæ ob casum posset meritò infligi, videbatur quidem cōsultius se iniuriam illā intulisse fateri, ex eo fortè quod vt ita literatus sciebat, ex cōfessione sic extorta & reuocata nō potuisse condēnari, quia cū illicita tortura fuisset, nō valet quod sequitur ex ea l. maritus, ff. de*

Comment. pragmaticæ i

ff. de quæst. tradit Fran. Brun. de indie. & tort. in 4 q. princ. n. 2. & 3. vnde si mulier prægnans, quæ torqueri non potest, torqueatur, & confiteatur, eius non valet confessio, vt traditur ibi à Bruno, & in terminis, quod si nobilis, aut Doctor, aut aduocatus, qui torqueri non possint, si nihilominus de facto torqueantur, eorū confessio nullum illis præiudiciū generabit, multis probat autoritatibus, Hippol. de Mar. l. edictum, n. 26. ff. de quæst. idem Hippol. in praxi, §. expedita, nam. 46. Bald. in l. Imperator, 2 ff. de statu hominū. Nec si perseuerent ex post facto in actu ratificationis in eadem confessione, præiudicabit quicquam confessio, donec iq̄ libertate positi sint: nec derineantur ex rationibus, quas afferunt DD. in l. penult. ff. de quæst. & Hippol. ibi num. 8. & multos referendo idem Hippol. de Mar. fil. in d. praxi, d. §. expedita, n. 13. Brun. de ind. & tort. 2. p. 2. q. num. 3. vbi idem iudicat de confes. in tormētis, ac circa tormenta facta latē, ac plures referens Prosp. Farin. de ind. & tort. q. 41. à num. 95. cum seq. vbi indubitatē ex Ant. Gom. Carrer. Reg. & alijs probat non valere confessionem illius, qui fuit tortus, si de iure torqueri non valuisset: quod summa fulcitur æquitate & ratione, & furentes tamen animi iudicium non aduertunt sed omnia iniusto arbitrio & volūate metuntur. *Sed ne illi, quem vel mina, vel amicitia à restitutiōe sistinere desectunt*, Esaię cap. 5. cap. omnis qui 45. dist. Greg. in l. 18. glof. fin. tit. 9. p. 2. Ex sexaginta commissionis Regiæ diebus quinquaginta & quatuor elapsis, sub prætextu quod illi à consilio Regio terminus de. negaretur. ita defeciones coarctauit & probationes fermē exclusit, ea, quæ de iure etiā sunt naturali, prosteruendo, contra text. in l. nam ita diuus, ff. de adop. l.

d.

de vnoquoque. ff. de re iudic. l. i. §. denunciare. ff. de vent. in spic. Genes 3. & 4. & 18. cap. vbi post transgressionem precepti audiuit Dominus Adam, vt iudicaretur, & Cain iaterrogauit, vbi esset eius frater Abel, & descendit ad audienda mala Sodomorum, & ex alijs traduot Did. à Couar. c. 23. pract. quæst. num. 6. Sarm. lib. 2. select. cap. 14. oum 7. & est in iure factis vulgaris, vt veluti ad ferèdas sentètijs precipitaretur, cū iudex subitus oō debeat esse in decidèdo. l. 2. & ibi DD. C. de of. rect. prou. cū semper precipitatio dicator non ea iustitiæ, Clem. pastoralis. §. verum, & ibi Cardinalis de re iud. cap. summpere. ti. q. 3. adèd vt oulla sit sententia, quæ precipitata fuit, Barr. in l. prolatam. num. 5. C. de senten. & inter. Roland. consi. 90. num. 43. vol. 1. Gregor. in l. 16. tit. 8. p. 5. glos. 2. & multi per Mex. Ponc. ad l. Toleti, fund. 17. p. 2. à num. 1. cum seq. Et ex eo q terminus laboretur, potiùs debuisset ad Regium Consilium decisionem causæ remittere, quam illam precipitare sententiare, & indefensos carceratos sententijs iolustis subijere, vt ex Panormit. in cap. super 2. num. 17. de appell. & in cap. de causis nu. 7. & 9. de off. deleg. tradit Castel lib. 2. cap. 21. num. 195. adèd vt non obstantibus appellationibus interpositis, sentètijs poenæ, etiam capitalis, executioni mandari iussisset, & desiderasset, nisi pudor, & clamor populi impediret, cum in hoc casu remissæ iniuriæ per partis desistentiam, & ex qualitate illius, cui fuit illita, & ex eo quòd arbitraria poena esset stabilita, debuisset iure optimo appellationibus deferre, cū aliter faciètibz grauissimæ poenæ impositz fior, de quibus Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 368. & Lancel. de atten. c. 31. oum. 241. & seq. & in foro animæ letalem culpam committeret, vt Nau.

Comment. pragmaticæ

In Manna cap. 25. num. 14. & tradit Cast. vbi sup. à nuq.
221. qui etsi duplicatis sportulis locuples recessit, leu-
nus tamē[us]ve opinio[is] veritatis euasit: nec aliquid, quod
sacrum iustitiam aliquam redoleret, committere visus
fuit. Quæ igitur locustæ, aut vermes, tantam cladem
vincis, & mensibus infligunt? Quæ sterilitas temporum
adeo rem publicam opprimit? cum illud, quicquid fuis-
set, sine publico detrimento puniri potuisset. Nō de-
fuere, qui in admirationem raperentur, ex eo quod il-
le vir, qui multorum causas defendit, propriam suam
defendere nequiuisset, iuxta illud Cicetonis, *Noli imi-
tari malos medicos, qui in alienis rebus proficiunt se tene-
re medicina scientiam, ipsi autem curare se non possunt.* Et
alijs, *Et deteriores sumus in proprijs, quàm in alienis,* quibus
ille, & benè, solitus est respondere,

Quis tuis emissum poteris contundere fulmen?

Nā sicuti casus fortuitus reputatur quid accidēs, quod
per custodiam, curam, aut diligentiam humanæ mētis
evitari non potest, ut multis probat Gregor. Lup. in
l. 3. tit. 2. p. 5. glos. 1. cum seq. sic etiam inter istos fortu-
itæ casus iudicis improdencia noceatur, ut in c. unico
de noua forma fidelitatis in vñibus feudorum, vbi im-
prudencia, & iniuria iudicis casus fortuiti censentur,
ita vt sententia sic contra emptorem lata non noceat
venditori, vt de eulctione teneatur. l. si per impruden-
tiam, ff. de eulct. Didac. à Covar. lib. 3. varijs. resolu-
cap. 17. num. 10. in princ. nam leo rugiens, & vñsus elo-
riens, iudex impius Quis enim Atilæ Regis Hunno-
rum, quis Tamorlani viribus restitit? Vade Plutarch. in
lib. de Seranum vind. inquit: *Nimirum Deus quibusdam
malis, tanquàm carnis tribus, vñsus est ad sumēdas de alijs mi-
lis penas, quod verum esse de plerisq[ue] tyrannis arbitror.* Hæc
ille.

ille. Sed ego ad meos agricolas properabo, quorū vel prospera, vel aduersa fortuna à prædictis iudicibus pēdere solet. Quare nimirum si agricolæ, qui tot in iure affluunt priuilegijs, hodie omnium serui sint effecti, & apud multos contempui habiti, vt ex Cælio lib. 6. cap. 25. refert Rebus. in l. ager est locus, vers. hinc ab agro, ff. de verb. signif. quod est in maximum rei publicæ detrimentum. Vnde oportet, illos ad magistratus eligi, qui bona existimatione noti sint, vt latissimè prosequitur Cast. 1. par. cap. 3. lib. 1. vbi de hoc multa in vtroque foro scitu digoa, & obseruatu digniora tradita sunt: & illi erit imputandum, qui malum depositarium: imperitum procuratorem, aut aduocatum elegit, vt etiam prosequitur Menochius de arbit. lib. 1. quæst. 65. à au. 9. cum seqq. & facit contra illos, qui non idoneos tutores, fidos custodes, aut pastores nominarunt, siue elegerunt: nam quicquid ab eis minus benè committitur, electoribus imputandum est, l. nominatores. §. de mun. & honor. l. videamus. ff. locati, Gregor. in l. 24. tit. 5. par. 7. verb. *El ganado*, l. 1. & 2. C. de per. nom. & ibi Plat. lib. 11. l. 8. tit. 23. par. 3. bene Cast. in lib. 3. cap. 8. num. 51. & lib. 5. c. 1. au. 78. vbi latè de periculo nominatorum.

Summarium capitis duodecimi.

Forma probationis à lege requisita an per aquipollens possit impleri. num. 1.

Qualitas in teste, seu in alijs à lege requisita, probanda, & articulanda est, & verba sexti capitis huius pragmatica intelliguntur. num. 2.

De clausula ad proxima referenda, & de manifestatione, & probatione simul frumenti requisita. num. 3.

De

Comment. pragmaticæ

De assortatione frumenti & propositione premissi, ut labor in omnibus non recusetur. num. 4.

De licentia, quæ à iudicibus debet agricolis dare ad istam panis venditionem. num. 5.

An requiratur pro forma, quod licentia in scriptis data sit. num. 6.

Quædo admittatur probatio in his, quæ pro forma debent in scriptis fieri. num. 7.

An licentia inualida, sine nulla, à panna debeat agricolam, seu alium excusare. num. 8.

Ad quem taxatio panis colli pertineat, an ad iudices, vel ad rectores, optimè declaratur. num. 9.

Quid in taxatione inspicere debeat, & quod lucrum oportet considerari. num. 10.

Clerici an possint vendere panem coctum ex oblationibus habitum eo pretio, quo panifici vendunt, & quid sit iustum pretium, araditur num. 11.

In licentia tempus statuendum est, quod opus expediendum sufficiat. num. 12.

De permissa panis colli venditione, quæ ab agricolis fieri potest. Cap. XII.

A Ccedam ad sexti pragmaticæ capituli interpretationem in illis primis verbis, quæ adstruere videntur, ut agricolæ panem coctum vendere possint, debere frumentum, quod eis superest, vitra necessarium ad decimas soluendas Ecclesiæ, & pensidnem domino fundi, & ad futura semina, alendamque familiam vique ad sequentes messes iudici loci manifestare, ut dimidium eius, quod superest, panem coctum possint habita licentia efficere, & vendere pretio à iudice taxato, cum aliquo mediocri lucro : inquit enim

enim textus Regius, *Que al labrador, que acabalala cosecha la manifestare a la justicia, y por las azmias, o en otra manera prouare la cantidad de pan que ha cogido: y por ella pareciere, que fuera de lo q ha menester para pagar diezmos a la Iglesia, y rentas al señor, y para sus sementeras, y alimētar su casa hasta la cosecha siguiente, le sobra algo, le dē la justicialicencia, para que pueda panadear la mitad dello al precio que le passare con alguna ganancia moderada, la qual valga por el tiempo que le pareciere que basta para acabar de panadear la dicha mitad que le sobra: y q si huviere muchos labradores que quierā panadear, la justicia les reparta el tiempo en que lo han de hazer, &c.* Sed non quid absque manifestatione ista possit agricola panem coctum ad vendendū efficere, vel sufficere, vt postea probet pragmaticæ formam obseruasse? Et videtur q sufficiat, si nullam fraudē factam fuisse constiterit, tñ hoc, quā illo probationis modo, cū nihil referat, q aliquid ex æquipollentibus fiat, vt in l. mulier. ff. ad Sen. Cōl. Trib. & in l. si mater. C. de inst. & subit. sub cō. factis; nā hzc est natura æquipollentiū, vt in l. 2. C. de vsuris c. pro emptore, c. licet ex quadam, de testib. cū ex quo lex probari iubeat, sufficiat q probatio plena sit, vt in l. in exceptionibus, in fin. ff. de probat. l. non hoc. C. vnde cognati: & quia formæ probatoria potest impleri per æquipollens, & penaliq. modum, quo mediante possit de veritate cōstare, vt tradit optimē Soc. in l. i. ff. de lib. & posth. quem sequitur Auēd. in respōso 14. nu. 2. Et demū, q si omittant requiētes ad pbationē, nō vitiēt dispositionē, si aliter de re illa cōstare possit, ex comuni opinione resoluit Alex. & Ias. in d. l. i. ff. de lib. & posth. p. text. in l. § vlt. ff. de dot. præleg. & in l. certū ff. si cert. per. de quolitatē per Mench. lib. 3. de suc. crea. §. 30. à nu. 1. quod et si

Comment. pragmaticæ

et si generaliter verum sit, tamen in hoc casu contrarium est omnino ut verius dicendum, ut in probatione debeat precedere forma hic tradita, ibi, *Que luego se abra da la cesecha la manifestare a la justicia*: in hoc enim forma tradita est à lege coarctata ad istud certum probationis genus, & ea observanda est, ut tradit Dec. consi. 94. vol. 1. Ang. in l. 2. §. diem. ff. quemad. test. àperi. quod sequitur Auend. vbi sup. quia cum à lege tradita sit ad obviandas fraudes, in dubio censetur esse substantialis, ut tradit Bald. in l. comparationes. C. de fide instrum. in 3. opposit. Dec. in consi. 446. nu. 13. & in consi. 603. nu. 10. cum latè congestis per eundem Mincha. vbi sup. §. 4. num. 27. adeò ut si forma tradita non observetur, actus nullus reddatur, ut in l. Iulianus. §. 1. ff. ad exhib. l. si. ff. de divor. l. cum hi. §. si Prætor. ff. de transact. Quod si, ut verum est, forma traditur hic in certo probationis genere, nullo modo per æquipollens adimpleri poterit, glos. in Clement. 1. verb. tertio, de vita & honest. cler. Alex. in l. 1. nu. 3. ff. de liber. & posth. & ibi Ias. num. 14. Dec. in consi. 612. num. 3. Bald. Paul. Ang. & Socin. in d. l. 1. ff. eod. tit. Paul. Paris. consi. 36. lib. 1. col. 1. & in cõl. 33. nu. 14. lib. 2. & in cõl. 97. nu. 25. lib. 4. latè idem Mincha. lib. 1. de succes. creat. §. 4. nu. 12. & seq. adeò ut hæc omissio formæ substantialis in probatione traditæ, rusticos, milites, mulieres, minores, aut alios quoslibet nõ excuset, ut probatur in l. ult. C. de probat. tradit Tiraq. lib. 2. de retract. §. 4. glos. 7. num. 15. & 16. vbi rationem satis meo iudicio congruam reddit.

Pro quo facit, quia licet bonus quilibet presumatur, & in dubio bonæ famæ iudicetur, ut in vulgata l. meritò. ff. pro socio. c. 1. de scrutinio, & in l. ab ea parte. ff. de probatio. quando tamen à lege, vel statuto

re.

requiritur in teste bona fama, vt in specie text. in l. 41. Tauri omnino debet articulari, & probari in teste qualitas bonę famę requisita, ita vt sine eius qualitatis probatione nullam fidem faciat testis, ex doctrina Bart. cōmuniter recepta in l. 1. §. si quis neget. n. 12 ff. quem ad testam. apert. Hippol. in sing. 187. nu. 3. & alij multi relati à Mieres in tract. maioratus in 4. parte. q. 20. num. 29. & à Molin. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 6. nu. 29 & 30 & tradit optime Ioan. Matieo. in l. 1. tit. 7. lib. 5. Nouz Compilat. per glossam 8. & Aueodan. in dict. l. 41. Tauri in glossa 11. Nec obstant verba pragmaticę, ibi: *O en esta manera prouare la cantidad de pan*, & sic cūm dictio, *O*, sit alternatiua, sufficit, si altera pars sit vera, ex l. si hæredi plures. ff. de condit. instit. nam hæc clausula refertur ad verba illa, *7 por las tazmias*, ac si diceret, nõ esse necessarium hanc probationem frumenti fieri per illam rationem scriptam ad decimas soluendas, sed quolibet modo per quem de quantitate frumenti cōstituerit: nam ad liquidationem frumenti quamlibet probationem lex admittit, dummodò probatio sit, vt in gl. in rubr. C. de probat. recepta à Salicet. & Paulo ibi cum 2. tradunt Doctores in rub. extra de probat. præsertim ibi Aret. num. 1. Barbae num. 5. Decius num. 4. Vero. num. 29. Felin. nu. 1. & idem Decius num. 13. vbi latè quid sit probatio, quidve eius appellatiõis contineatur, docetur, latè Mascar. l. tomo de probat. q. 2. à num. 1. cum sequent. Et quòd verbum illud, *O en esta manera prouare*, referatur ad proxima verba, *7 por las tazmias*, duabus potissimum rationibus colligitur euidenter. Prima, quia clausula non debet refectri ad omnia præcedentia, quando ex tali relatione sequeretur absurdum, & adaptari non posset ad omnia præ-

Bb cedētia,

Comment. pragmaticæ

cedentia, text. est secundum Panormit. ibi singularis in cap. Ecclesia vestra. 2. de elect. in versu. nō debet ad contrarium, Bart. in l. Prætor. ff. vi bonorum raptorum, Bald. in consi. 5. incipit, Andriol. Ludou. Rom. in consi. 119. & in consil. 119. refert, & sequitur Corlet. in notabilibus suis, verbo Clausula, el segundo, & esset hic nō tolerabile absurdum, si quolibet probatio sufficeret per illā dictionem alternatiuam, vt adiectum in principio sexti capitis pragmaticæ, quod statim facris messibus frumentum, quod agricola collegit, iudici manifestet, superuacuum, & sine effectu relinquatur, & sic tantum ad clausulam proximam, & non ad omnia præcedentia dictio illa, O, refertur. Secunda ratione probatur, quia in textu ibi, *et per las tazmias*, ponitur dictio, *et*, quæ est copulatiua, & vtrunque exigit esse verum, scilicet, vt frumentum manifestetur, & per rationem ad decimandum, aut aliter constet, & ad eius veritatem implementum vtriusque requiritur, vt in d. l. si hæredi plures. ff. de cond. institut. l. si is qui ducetur §. vtrum. ff. de reb. dubijs, & text. in §. si plures instit. de hæredit. instituen. ita vt manifestatio frumenti omnino requiratur, & simul probatio quantitatis, sed ad istius quantitatis verificationem alternatiuè sufficit, videlicet, aut per rationem, & computationem ad solvendas decimas, aut per legitimum probandi modum, vt traditur à DD. in d. rubr. extra de probat. cum reg. text. in l. si mulier. ff. ad Trebel. & text. in l. si mater. C. de inst. & subst. sub con. fact. & Mascar. vbi sup. q. 2. cū sequent.

Secundò aduerto licentiam, & facultatem à iudice agricolis dandam, postquam modo supradicto, de quantitate frumenti constituerit, ad vendendum in pa-

ne cocto dimidium illius frumenti, quod habita illa ratione de qua ibi superfuerit, ibi: *Le dē la iusticia licencia para que pueda panadear la mitad dello*; in quo duo rei publicæ satis necessaria pragmatica respicit. Primum, ut sit facultas extrahendi frumenti ad præbitionem annonæ in locis, ubi non ita facilis reperitur, & idē non potest prohiberi extractio frumenti, sed per Regnum liberē asportari permittitur, iuxta textum in l. 27. titul. 18. lib. 6. Nouæ Compil. & Gregor. Lup. in l. 15. titulo 1. partit. 1. verbo, *Posura, o hierro*. Alterum, ut agricolæ simul possint aliquo lucro proposito panis cocti ad culturam & laborem agrorum compelli, argumento textus in l. & virtutum, C. de stat. & imag. nam studia virtutum sine remuneratione corpescent, & præmium proponitur, ut furetur laborem, & abscondat metum periculi, ut ex Ambrosio ibi citato refert egregius Gregor. in l. 3. titul. 1. partit. 1. in glossa 1. per textum, ibi: Hinc etiam est, quod præmia passim capientibus bannitos, vel vexilla hostium proponuntur, vel his, qui punitionem delinquentium denunciatione iudiciali sequuntur, ut patet ex traditis per Bart. io l. si quis, §. vtrum, ff. ad Sen. Conf. Silan. idem Bart. io l. hoc articulo, num 8 & 9 ff. de hæred. instituend. & ex legibus Regijs, quæ multæ sunt, quæ partem poenæ pecuniariæ denunciatoribus applicari præcipiunt, ex eo quod utilitas magna in punitione delictorum consistit: & nunc confirmo ex eleganter traditis per Franc. Sermient. lib. 1. selectarum interpret. cap. 12. num. 7. versic. secundo modo. Et idē dimidium frumenti in grano, & dimidium in pane cocto potest agricola distrahere, ut & asportari possit sine detrimento illius, & cum aliquo eius lucro panis coctus distribuatur.

Bb 2

Sed

Comment. pragmaticæ

2 Sed an ista licentia à iudice dari debeat in principio actus, scilicet antequâ agricola panem cultum vendat, vel an sufficiat post actum illam à iudice præstari, quæri forsitan potest: quia quando licentia & consensus alicuius requiritur, potest præstari ante, & post, & in ipso actu, vt in l. 1. §. prodest io 2. responso, ff. quantum legat. & in l. vltima, C ad Maced. l. 6. tit. 1. part. 6. Alexand. in l. si quis mihi bona, §. iussum, num. 9. ff. de acq. hæredit. cum latè congestis per Tiraquel. de leg. connub. gloss. 6. num. 1. cum sequent. Sed hoc intellige in his rebus, in quibus versatur commodum, aut incommodum illius, qui consentire debet, vt in casibus propositis, nempe, authoritate tutorum, vt in d. §. iussum, aut in consensu, quem maritus præstare debet in contractibus, aut alijs per uxorem factis, vt in l. 58. Tauri, vbi latè Doct. aut in bonorum possessione, aut Trebelianica restitutione, vbi sufficit ratihabitio, vt in l. seruo inuito, ff. ad Trebel. Secus autem hic, vbi fauor publicus vertitur, & de substantia actus requiritur, vt in iussu patris, qui in adeunda hæreditate filio delata debet præcedere, vt in d. §. iussum, & ibi communiter Doctores, & rationem assignat Bart. num. 2. & Alexand. in princ. in l. qui in alieo, ff. de acquir. hæredit. quos sequitur Greg. Lup. io l. 3. tit. 6. par. 6. verbo, *Ostergamienso*, est enim manifestum, quod si licentia alicuius requiritur pro forma actus, in quo huiusmodi licentia debet interuenire, vt hic, vbi agitur de eligendis, qui panem cultum vendere debeant, & quando licentia est de forma, nihil operatur, nisi interueniat in ipso actu in continenti: nam tunc meritiò eo forma licentiæ, quia quæ in continenti sunt, videntur inesse; quæ autem ex intervallo fiunt, quod insunt, vt in l. lecta, §. dicebā, ff. si certò petatur, & in

& in cap. indemnitatibus. §. si autem nulla de elect. in 6. tradit optime, & subtiliter Bald. in l. i. C. q. i admitti non n. 44. & 45. & Alexand. in d. §. iussum num. 9. Tiraq. vbi sup. num. 7. & 8. de quo præter Scribentes in dict. l. 58. Tauri latè egit Ioann. Matien. in l. 5. tit. 3. lib. 5. Notæ Compilat. gloss. i. à num. i. cum sequent.

Rursus quæritur, nūquid sufficiat, si iudex licetiam, aut facultatē istam concedat verbo tantūmodo, etū in scriptis nō appareat: dubito ex eo, quōd scriptura pro forma nō requiritur: vnde sufficit probare, quōd aliās in instrumēto cōtineretur, & eandem fidē inducit depositio testiū, ac instrumenta publica, vt in l. in exercitiis. C. de fid. instrum. l. i. ff. eod. tit. Sed ego in scriptis licetiam esse dandā opinor, ita vt aliter cōcessa nō valeat, nam ea concedi debet præmissa manifestatione frumenti statim finitis mēsisibus, & præhabita de quantitate pbatōne, & in omnibus actibus indicij, maximo in libello, litis contestatione, citatione, probatione, & fœrētia requiritur scriptura, adeō, vt id per testes probari non possit, vt communi omniū calcula receptū extat ex text. celebri in c. quoniā contra de probat. & ibi notāt cōmuniter Scribētes, Panor. in 3. not. Felin. à nu. i. cū seq. Decius n. 7. Lanfran. 12. Alexand. in cōst. 79. n. 9. lib. i. Hip. de Mar. in rub. de pbat. n. 26. vt optime declarat Aut. de Bott. in cap. cōad sedem de restit. spol. & Maran. de ord. iud. 6. part. 10. actu iud. nu. 22. cū seq. Solū in eo casu admitterētur testes ad probationem actus iudicialis, quo daretur acti tenorē, & instrumentum amissum fuisse, nam casu amissionis probato, tenor acti publici, vel cuiuslibet instrumenti, cū in casibus vbi pro forma requiritur scriptura, testib⁹ probari posset. l. i. l. si solēnibus. l. emancipatio i. l. licet

Bb 3 ini.

iniquum, & ibi notat Bart. C. de fid. instrum. idem Bart. in l. testium. C. de testibus, & in l. nec arbitris ou. 7. C. de recept. arbit. text. celebris in cap. cum olim. 1. de privileg. & in cap. sicut, & ibi Panorm. ou. 4. & cōmuniter DD. de re iud. Afflict. decis. 274. num. 5. & per totum, Curtius consi. 45. col. 1. Chassin. in consuet. Burgoo. rub. 1 §. 5. num. 180. Molin. de Hisp. primog. lib. 2. cap. 8. num. 8. idq; late traditur à Iunioribus in l. 41. Tauri: Quod irrefragabile efficitur ex eo, quod expresse hæc lex manifestatioem, & probationem, de qua supra, fieri coram iudice requirit, & cum acta iudicij sint, in scriptis redigi pro forma ad eorum validationem necesse est, ut dixi. Et quòd ista manifestatio fieri mentis, & probatio quantitatis corā iudice fieri debeat, colligitur ex illis verbis, ibi: *La manifestare a la justicia* Et ibi: *Le dē la justicia licencia*, & sic acta iudicialia hæc appellari iure optimo possunt, cūm acta propriè dicantur quęlibet scripturę, quę sunt coram iudice, glossa, & ibi Bald. in l. illud in verbo actorum. C. de sacrosanct. ecclesijs, & omine actorum cōtinetur quicquid factum est in presentia iudicis, etiam non in figura iudicij, ut dixit Bald. per textum ibi in l. interrogatā. C. de liber. causis, quem refert & sequitur Decius in d. cap. quoniam contra. de probat. num. 12. & patet ex traditis per Alexandr. in l. acta, & in l. actorum. ff. de re iud. & Mirao. de ord. iud. 6 part. 10. actu iud. de actorū editione nb. 1. Ad eò, ut non excusetur agricola, si licetiam aliter, quàm præmissa in scriptis debita sollemnitate à iudice consequatur: nam iudex eam nequaquā cōcedere poterit, nisi ex inspectione actorum manifestationis frumento, & probationis quantitatis concesserit: nam licentia nulla, & invalida, non excusabit à pœna,

vt ex §. 1. inst. vii bonorum rap. & ex l. 1. ff. si menforfal
 som mod. probat Bart. in l. iuste, num. 4. ff. de acquir.
 poss. & ibi lascoo num. 18. & multis alijs citatis id tradit
 Mexia Pont. in prag. panis conclus. 1. num. 25. vbi ex
 Vberto de Bobio, & Gand. per textum in l. solent. ff. de
 off. Procon. refert iudicis licentiam non excusare ex-
 trahentem res prohibitas contra deuectum, quod etiā
 multis Doct. ribus & exemplis citatis, ita vt alie su-
 perflax sint allegationes. prosequitur latius idem Me-
 xia in leg. Toleti 22 partis 2. fundam. a. num. 19. cum
 sequent. Nec quicquam refragabitur text. in cap. quod
 quis de reg. iuris in 6 & l. noo videtur, §. quod iussu. ff.
 eodem tit. cum similibus, quæ docent, cum, qui manda-
 to iudicis facit, dolo carere, cum habeat parere neces-
 se, cum id omnino deficiat, vbi transgressio legis, aut
 alia iniustitia sit, vt dicunt ibi Dions num. 6. Decius nu.
 4 sequitur Bartol. in l. vt vim, num. 3. ff. de iust. & iure,
 And. Iser. in cap. 1. col. 6. qui success. teneantur in vlib.
 feud. Sed nihilominus cōtrariū verius existimo, immo
 quod iudicis licentia quomodolibet præbita agricolas
 à dolo, & pœna extorinti excuset, dicendum est, vt
 Auend. in dict. verbo, *Licentia*, & ex alijs multis tenet,
 & in supremis auditorijs iudicatum vidisse refert Cast.
 à Bou. in 2. com. lib. 3. cap. 3. num. 67. circa finē, & quod
 reliquum in foro interiori sit intelligendum, vbi licen-
 tia iudicis, aut necessitas à peccato non excusat trans-
 gredientes taxam panis, vt refert Azebed in l. 1. nu. 7.
 tit. 25. lib. 5. Compil. ex Auiles, Mexia, Bart & Plat. ibi
 enumeratis, quos sequitur, & idem tenet Cast. vbi sup.
 n. 66 & seq. Vnde prædicta relata sint, vt iudicem ad-
 moneam formam pragmatice debere obseruare, ne
 litem faciat suam, argum. text. in l. 5. tit. 15. p. 7. ibi: *Orra*

¶ Decimas, que si alguno fiziesse daño o tuerto a otro por mal
dado del juzgador del lugar, que el juzgador que gelo man-
do fazer, es tenuto de fazer emienda, e non aquel que lo fizio;
¶ Etc. & in d. l. non viderut, §. qui iussu, & ibi glossa l. fin.
§. fin. ff. de pub. & vect. lasco in l. si quis id quod, cum.
33. ff. de iurif. omni. iud. & ita procedit illud, quod tra-
ditur ad Aviles io cap. præt. cap. 52. num. 26. quod li-
centia contraduectum extrahendi non excusat, sed
quod potestas debet restituere damnum, vt io l. per hæc,
§. non danda, & §. sciant, C. de erog. militaris annonæ,
lib. 12. Sed quo precio agricola vendat panem coctum,
habet etiam lege statuitur, ibi: *Al precio que le tassare con
alguna ganancia moderada:* ex quo colligitur, ad iudicem
taxationem istam cum aliquo iusto & moderato lucro
spectare, & ita de iure communi dispositum est, vt in l.
1. §. cura carois, ff. de off. præt. vrbis, vbi vt victualia ius-
to precio vendantur, spectat ad iudicem, & notat ibi
Bartol. & communiter Doct. & text. io l. si in aliquâ,
vbi Bald. num. 5. ff. de off. Procon. & leg. & in l. illicitas
in prin. ff. de off. præsidis, & patet ex traditis per Didac.
à Couar. lib. 3. variarum resolut. capit. 14. num. 3. tex. in
l. 9. tit. 6. lib. 2. Nouæ Compilat. Quod excede, etiam si
statuto, vel consuetudine caneatur, vt taxatio panis &
victualium, quæ in foro venduntur, ad fidum executo-
rem, aut rectores, vulgo *Regidores*, spectet: nam hoc sem-
per in omnibus casibus intelligitur accumulatiuè, etiã
ad correctorem, & iudicem ordinarium spectare, vt
resoluit Auendañ. de maod. princip. exequed. libro
1. capit. 19. num. 37. quem sequitur, nouèque confir-
mat Mex Pone. io pragmat. panis in conclus. 1. num. 52.
& facit ad secundam querelam illorum, qui sententijs
superiorum, aut executoria possunt taxam victualibus im-
po-

imponere, vt executores fidi in Caraceni ciuitate, vbi ego natus sum, aut in ista Seguntina, vbi & ad Eccle-
sticos cura taxationis spectat: nam & iudex ordinarius poterit illos prœuenire in taxationibus, quæ tam ad illos, quàm ad istum pertinet accumulatiue, nec eorum consuetudo, aut executoria vnquam censetur derogare iurisdictioni ordinariæ, & facultati à iure concessæ, vt notat Bald in l. sæpè, ff. de offic. præsidis, & tenent expresse Auendañ. & Mexia vbi supra, & plurimi, qui recensentur à Castel. in lib. 3. cap. 4. num. 69 vbi hanc quæstionem in his terminis decidit. Nec obstat, quòd executoria Seguntinorum iudicibus ordinarijs facultatem reponendi concedat, quia non ex inde eorum iurisdictioni quicquam derogatur, vt dixi, cum tam iudices possint taxam rebus omnibus imponere, vt in d. l. i. §. cura carnis, l. illicitas in princ. ff. de offic. præsidi. cap. 1. §. post natalem de pace tenend. & eius violat. in vsibus feud. ibi comes provideat quanto pretio sit annona vendenda, Mexia vbi sup. 4. conclus. num. 11. Matien. gloss. 2. io l. i tit. 25. lib. 5. Recop. num. 2. Azcubed. in l. 14. tit. 6. lib. 3. Recop. num. 16. Ioan. Gutierrez pract. quæst. lib. 2. quæst. 180. num. 11. quàm per rectores, aut executores, aut sicut in ista ciuitate dicitur, positores impositam taxam reponere, & moderari, vt aduertit Castel. vbi sup. ibi: *Quando le pareciere, baxe, y moderel las hechas por los Regidores, &c.* Et hoc de iure verissimum est, quidquid aliquorum sententia perperam iositum sit, & in casu huius legis absque dubio præcedit, vt ad iudicem, qui de causa manifestationis & quantitatis frumenti cognouit, taxatio panis cocti pertineat, cum in ea id expresse caueatur, in illis verbis, *Le de la justicia licencia para que pueda pa-*
nade.

*nondum la mitad dello al precio que lo tassare con alguna mo-
derada ganancia: nec si rectores faciant taxationem, nul-
lam eam esse arbitror: nam etsi ad iudicem pertineat,
non quicquid iudicis potestati permittitur, id subiectis
iuris necessitati, non quicquid, ff. de iud. Bald. in princ.
preem. decret. & Mex. vbi sup. quamvis generaliter
peculiarem considerationem requirat, taxatio panis
eccl'i, unde ut plurimum ad concilium, seu consistoriũ
pertinet ex Matien. in l. i. gloss 5. tit. 25. lib. 5. Recop. &
Azeved. ad add. ad Cur. Pis. lib. 2. cap. 18. & in l. i. n. 30.
& 8. tit. 25. lib. 5. Recop. secutus opinionem Ripæ in
loco ab eo citato, & Auend. lib. 1. de mand. cap. 19. nu.
35. & Cast. vbi sup. lib. 3. cap. 3. num. 64. versic. *Essa tassã*.
Sed extantibus verbis huius pragmaticæ, absque dubio
ad iudicem solum poterit pertinere, cũ id de iure etiã
10 communi obtentum extet, ut dixi. Quid autem inspi-
ci, & considerari oporteat in istiusmodi taxationibus,
præsertim panis, longum esset recensere, de quo satis-
fime Pontius vbi sup. in concl. 4. à num. 12. & sequent.
ex Corrad. de contract. 3. parte. q. 53. concl. 3. & iterum
num. 12. in 6. concl. à num. 11. cui adde Didac. à Couar.
lib. 3. variarum resol. cap. 14. num. 3. Didac. Per. in l. 2. ti-
tul. 2. lib. 2. Ord. in versu. prior pars, Sorũ de test. & iur.
lib. 6. q. 2. art. 6. concl. 3. vbi etiam quando quis à iudice
vendere compellendus sit, ne penuria in republica exo-
ritur, agitur eleganter cum traditis ab Avilesio in ca-
pit. prætorum, cap. 2. verbo *Consideration*, in fin. & ite-
rum in cap. 17. verbo, *A razonables precios*, per totum,
& Cast. vbi sup. lib. 3. cap. 3. Et demum curandum, ut
panis eccl'i taxetur, habito respectu ad illud pretiũ,
quo frumentum emptum fuit, ac quo tunc commu-
niter æstimatur, & habita ratione aliarum expensarum,
vsque*

viquequo fiat panis, & coquatur, & cum iusto & mo-
 derato lucro respectu laboris, & ministerij personalis
 nam si aliqua huiusmodi causa non subit, & panem,
 aut frumentum maiori quis pretio vendiderit, quàm à
 lege, & magistratibus constitutum sit, tenebitur in
 conscientiz iudicio, id quod ultra pretium difinitum
 acceperit, emptori restituere, & puniendus etiam erit
 veluti legis transgressor, vt pluribus rationibus profe-
 quitur Ioan. de Med. in Cod. de reb. restit. in q. 36. de
 eo qui vendit triticum carius, quàm sit per pragmaticam
 ordinatum, præsertim in versic. quo præmissio videtur
 conclusio certa, & fr. Alon. de Cast. lib. 1. de pot. leg.
 pen. cap. 12. in versic. inter multas, quæ in regno Ca-
 stellæ, Did. à Conar. lib. 3. variarum cap. 14. nu. 3. Soto
 vol. sup. lib. 1. q. 6. art. 6. argum. 5. & in lib. 5. q. 8. artic. 4.
 & idem Mexialate in 1. conclus. à num. 13. & optimè
 explicatur à Castello vbi sup. num. 64. In quo ferèdus
 non est vicariùs doctissimus Gutierrez in præd. quæst.
 lib. 2. q. 182. num. 14. qui generaliter ait, clericos posse
 panem coctum habitum ex oblationibus sibi factis eo
 pretio vendere, quo panifici vendunt, idq. solum pro-
 bat autoritate Bart. in l. cætera. §. sed etsi parauerit. ff.
 de leg. 1. nam id non ita generaliter verum est, nisi in eo
 casu, quo pretium panis non excederet taxatum, & co-
 stitutum per legem, nam tunc iustum pretium esset,
 quod ex communi hominum æstimatione perpende-
 retur, vt in l. pretia rerum. ff. ad legem Falcid. cap. 1. de
 emptione, & vedit. l. si seruum meum. ff. ad leg. Aquil.
 & l. septem. C. de erogat. milit. annonæ lib. 11. Secus ve-
 rò si pretium, quo panifici venderent, taxatum per pra-
 gmaticam excedit, nã ipsi panifici vendunt carius re-
 spectu exportationis, aut expensarum, & laboris, vt dixit
 sed

sed clerici panem oblatum carius, quàm per pragmaticam taxatus est, vendere absque reatu nõ poterunt: nam cum in ipsis non sit ratio considerandi laborem, curam, aut industriam, cum illam nõ habuerint in preparatione panis, sequitur euidenter, vt pretio iusto debeant omnino vñdere, & pretium iustum id est, quod per legem constituitur, si lege taxatum est, vt in hoc casu, vt probant Cagnol. l. 2. C. de rescin. nu. 269. Mol. de cõmer. q. 58. & sequitur Pinel in dict. l. 2. cap. ultim. num. 35. Nec quiequam facit autoritas Bart. in d. 4. sed et si parauerit, vbiloquitur de statuto prohibente, vt nullus emat in platea frumentum, nisi pro victu suo: nam vt inquit ille, si cõtingat, quod scholaris emat pro victu suo pro toto anno, & postea vult recedere, poterit vendere, nec incidet in pœnam statuti. Secus autem in venditione panis per clericum facta: nam ex eo quod sibi ex oblationibus datus sit, pater nullum in eo laborem excedisse, nec sensisse interesse, aut detrimentum, & per consequens iusto pretio, iuxta legis taxationem, vendere debet: nam ultra particulare interesse, commune & iustum pretium est, quod per pragmaticam constituitur, ex sententia D. Thom. in 2. 2. q. 77. artic. 1. quem refert Aret. in cap. cum causa de ressam. col. 7. versio. tertia conclusio. Sentus in 4. sentent. dist. 15. q. 2. Pont. vbi sup. in 2. conclus. à nu. 36. cū sequi iunctis his, quæ ex Cagnolo, & alijs reculit Pinel. vbi sup. & ex his, quæ nouissimè tradidit Azebed in L. 4. & 5. tit. 2. lib. 5. num. 10. quæ extant in addit. ad leges Regias. Propter hæc licentis de qua nunc agitur, limitatū debet continere tempus, intra quod verosimiliter opus illud panis coquendi, & vendendi, possit fieri, vt colligitur ex versibus *La qual valga por el tiempo, &c.* & rectè id

id arbitrio iudicis, tamquam boni viri iudicio relinquitur, vt relinquendum admonet Venuleius in l. continuus, §. Item qui infulam, ff. de verborum oblig. idque concedi tempus io licentia oportet, quod ad opus illud expediendam fufficiat, vt in l. fi ita ftipulatus effem abs te, & ibi Bartol. in princ. & lafon num. 5. ff. eodé tit. ac finito tempore licentię caueat agricola, ne amplius panem coctum vendat, quia permiffum ad tempus certum & limitatum intelligitur post illud tempus effe prohibitum, ex fentétia Vlpiani in l. fi ita quis, ff. de vulg. & pupil. fubft. & ibi notant Bart. Bald. & Alexand. & communiter Doct. idem Bald. notabiliter in l. obferuare, §. proficitei in col. 4. ff. de offíc. Procon. & leg. tradit lafon in l. fi quis promiferit, §. Seia cauit. n. 11. ff. de verborum oblig. & idé de omnibus agricolis, qui panem coctum vendere voluerint, dicendum eft, quibus tempus huius operis expediendi ministerio fufficiens à iudice dandum eft, vt & fraudibus obuietur, & ordo, qui omnium entium modus eft, feruetur in omnibus, prout bonus iudex arbitrabitur, argum. text. in l. in fraudé, §. fícalibus, ff. de iure fíci, & ex Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 1. cafu 14. & fequent. cafibus, vbi de arbitrio circa concessionem temporis, vbi à iure non ftatuitur, accuratè differtur.

Summarium capitis decimi tertij.

*Q*uia ad Regem fpectat fuum Regnum fuftentare, ided frumentum libere debet afportari, & ex vberibus prouincijs ad egentes adferri num 1.

*T*empore penuria & famis an extractio & afportatio frumētis prohiberi poffit. donec prouincijs, ex qua extrahitur, prouifa maneat. num. 2.

Fin.

Comment pragmaticæ

Frumentum quando interdicti potest ne ex ciuitate & territorio extra hatur, & an panis, vel farina hac venia prohibitione? num. 3.

An tempore egestatis possit prohiberi, ne frumentum forensibus vendatur sub impositione pœna, vel eis possit carius, quàm in ciuitate annona vendi? num. 4.

Clues ac incolæ, quo pacto possint frumentum forensibus venditum retrahere, & eis in venditione potiores esse? num. 5.

Quo pacto possint, seu horreis publicis ius retrahendi frumentum alijs venditum competat, & lex Regia declaratur. num. 6.

Ad hoc ut pœnam pragmatica quis incurrat ultra illius taxam vendendo, an sufficiat ad perfectionem venditionis conuentio de pretio, an verò frumenti traditio requiratur? num. 7.

Non faciliè frumentum corruptum cum bono miscendum esse, cum panis ex eo confectus ad pestem secundum medicos dispenat, consilium. num. 8.

De venditione frumenti, & eius copia curanda, & de pœna transgressoribus imposita. Cap. XIII.

i **A** Nimaduerti huius pragmaticæ mentem valde ad publicam utilitatem propensam, tam in his, quæ iam à me affatim tradita sunt, quàm in eo, quod ex eius hoc sexto capite subintelligitur: nam frumentum agricolarum, quod post solutionem decimarum, & reliqua ibi contenta superest, in duo diuisit maximè Reipublicæ commoda, & necessaria, & primum illud est, ut panis coctus effici posset, de quo in proximo

mo præcedenti capite actum fuit: alterum verò agricolis relinqui videtur, vt de eoad debitum disponant: inquit enim text. *Para que pueda panader la mitad dello, al precio que le tassare, & de altero dimidio nec vllam quidem mentionem facit: præsupponit enim non solum vicinioribus ciuitatibus, & oppidis adiacentibus subuentum iri per panis cocti venditionem, qui ex dimidio tritico, quod superfuit, ab eis beneficio huius legis conficitur, sed etiam longinquis asportatione frumenti fore consulendum: nam sicuti ad iudices spectat cura, rem publicam quam administrant alendi, ex Platea in l. qui conductioni. C. de his qui spon. munera suscip. Auiles in ec. Prætorum cap. 17. gloss. *A razonables*, num. 2. Castel. lib. 3. in sua Polit. cap. 3. à princip. sic etiam ad Regē pertinet, tanquàm totius regni Præsidem, & moderatorem, vt æquo libramine omnes eius Regni Prouinciz, & frumento. & victualibus ad vitam necessarijs affluant. Vnde quia sic omni Regno præsidet, Princeps vocatur, Lucas de Pen. in rob. C. de princip. agent. in rebus lib. 12. & cùm omnis in eū potestas translata sit, ex Did. de Couar. præf. quæst. cap. 1 n. 3 Greg. Lup. in l. 1. tit. 1. p. 1. verbo. *Las gentes*, Cañ. vbi sup. lib. 1. cap. 2. à nu. l. cum mult. sequent. & in terminis quoddā ad sustentationem Regni debeat Princeps vigilare, est text. in §. adeo q; in prin. in 1. constit. codic. & tradit Mex. in 5. cõcl. nu. 132. Ac idē alterius Prouinciz vicini possunt compelli asportare frumentum ad subuentionem penuriæ ciuitatis egentis. l. pro lucis. C. de annon. & tribur. lib. 10. Auil. vbi sup. n. 20. Mex. Põc. 1. concl. nu. 39. & prouisum est ita lege Regia in l. 28. tit. 18. lib. 6 Nouz Compilat. incipit: *Porque igualmente deuemos proueer a las nuestras ciudades, villas, y lugares de los**

Comment. pragmaticæ

de los nuestros Reynos y Señorios, vbi Azebed no 4. & 5. & in l. i. tit. 25. lib. 5. Nouæ Compil. lib. 7 que quien quiera q̄ quisiere, lo pueda sacar y llevar por tierra de unos lugares a otros, y de otros a otros de los dichos Reynos, & idem Azeb. ibi nu. 13. Ex quibus apparet, asportationē frumētī per regnum, vt eius ciuitates, & oppida affluant, iure optimo permissam esse, nā vna debet alteri ciuitas & provincia subuenire. l. in nomine Domini, §. postquam. C. de offic. Præfect. præt. Afri. l. generali. C. de decur. lib. 10. l. si quis in hoc. C. de Episc. & cleric. & in d. l. 28. tit. 18. lib. 6 que adeo generaliter loquit̄, vt dubitauerint aliqui, an ea esset intelligenda, etiam si ibi, vnde frumentum extraheretur, egestas, & penuria premeret; an verò si eo abundaret, & prouisa loca remanerent: etsi hoc vltimo obseruato extractionem permissam tradidit Mex. Ponc. in 5. conclus. nu. 131. & Auend. l. parte de mand. cap. 19. nu. 35. versio. penult. Azeb in d. l. i. tit. 25. lib. 5. Recop. nu. 3. ac ob permissam asportationē frumenti, & eius cōmercium per regnum tyrānidem, ac robariz speciem appellauit Cast. lib. 3. cap. 3. nu. 52. si aliqui de ciuitatibus, & oppidis regni ab asportantibus, & transeuntibus cum sarcinis eius velint auferre, etiam sub pretextu emptionis, aut retractus: nam eo casu, quo ciues retrahere possunt, frumentum debet esse venditum in illa ciuitate exreis, nam ab eis etiam inuitis poterunt ciues accipere, & iusto pretio constituto eis in emptione esse potiores, ex l. i. C. de met. lib. 11. N. ex. vbi sup. nu. 11. & Did. à Couarr. lib. 3. variarū cap. 14. nu. 6. Sed cum in hac lege summa diligētia vbertati temporum provideatur, ac ex frumento, quod super fuerit post solutas decimas, & pensionem domino fundi, postq̄; necessariū ad aliendā familiā dimidium in pane

pane cocto distribui posse dispositum est, & per consue-
 quens ei ciuitati, & oppido subuentum, videtur quod
 hanc asportatio fieri debeat, non habita ratione, ne ci-
 uitas egeat, vnde extrahitur: nam text. in l. 29. tit. 18.
 lib. 6. Nou. Compil. ibi: *Por virtud de la tal licencia no se
 pueda sacar pan de ningun lugar, sin hazer primeramente
 en el tal lugar cala, para dexar en el y en todos los otros, dō
 de se sacare el dicho pan, el bastimento que para cada vno
 dellos fuere necessario de pan para aquel año, y para la se-
 mentera de otro año adelante,* loquitur quando frumen-
 tum extra regnum erit extrahendum virtute licentię
 Regiz, vt constat ex tenore illius legis: nam frumen-
 ti exportatio permittitur, de qua ouper actum est, non
 extenditur ad exportationem extra regnum, quę spe-
 cialiter prohibita est, vt patet ex Mexia vbi sup. nu.
 133. Et quod illa lege regni statuitur circa prouisionē,
 & affluētiā panis, quę remanere debet, videtur etiā
 esse prouisum in presenti, cum relinquendum sit ad
 decimas, pensionem, & alimenta; & panis cocti distri-
 butioem. Et quod extrahendum sit, etiam si egeat ci-
 uitas, vnde extrahitur, visus est tenere Azeb in l. 26.
 nu. 6. tit. 18. lib. 6. Compil. ex generalitate illius legis
 Regiz. Sed nemo est, qui nesciat, charitatem benē or-
 dinatam debere incipere à se ipso, vt in l. Præses. C. de
 seru. & aqua, Paul. ad Gal. 6. quem ad hoc allegauit Di-
 dac à Couarr. lib. 3. var. cap. 14. nu. 6. ob quod prius op-
 pida debere sibi frumenti necessariū vendicare, quā
 ab eis extrahi permittere probauēre DD. vt Tiracq lib.
 de retract. §. 1. gloss. 18. num. 2. Mex. vbi sup. à num. 94.
 cum multis (eq. multis id autoritatibus corroborās, &
 Audes vbi sup. nu. 36 & Auend. vbi sup. quem post: à
 retulit idem Azeb. in l. 1. tit. 25. lib. 5. Nouz Compil. no.
 31. vbi hoc, tanquam æquius sibi placere dicit, & per

Cc Re.

Comment. pragmaticæ

Regiam Châcellariam vidisse determinatum, & idem tenet Matien. in l. 1. glof. 5 in fine, & glof. 11. in fin. tit. 25. lib. 5. Recop. quos, & alios sequitur Cast. vbi sup. nu. 54. vbi etiam multis id exemplis exornat.

- 2 Nec solum opinor, extractionem istam, nisi habita ratione, ne ciuitas egeat, permittendam esse, verum etiam interdici potest, ne extrahatur à ciuitate, vel territorio, donec in inspectione constiterit, an abundantiam frumenti ciuitas, vel territorium habeat, ex Plac. in l. si quis per diuinam. C. de aquæduct. lib. 11. Auend. vbi sup. dict. cap. 19. num. 35. & seq. & Melsia vbi sup. 1. conclus. num. 56. & seq. & Castel. vbi sup. num. 55. vbi disputat, an pœna statuta contra extrahentem frumentum ex territorio habeat locum in extrahenti panem coctum: & quod habeat locum, ex multorum autoritatibus astruit: nam licet appellatione frumenti panis non contineatur. l. 1. vbi notat Bart. C. de frum. vrb. Alexã. lib. 12. nihilominus id intelligitur in legatis, & contractibus, in quibus dispositum in frumento non vendicauit sibi locum in pane, vt etiam ex Gregor. Lup. in l. 9. tit. 2. par. 3. glof. 1. Azeb. in l. 15. tit. 18. lib. 6. Recopil. nu. 6. & seq. & idem de farina dici potest, quæ appellatio, ne frumenti non continetur, cum legato vno alterum non comprehendat, ex Bald. in l. 1. col. 3. C. de fruct. & lit. expens. Bart. & glof. in l. quæ situm. §. illud. ff. de leg. 3. tamen ad obviandas fraudes, cum in vtroq; militet eadem ratio egestatis ciuitatis, sub prohibitione comprehendatur ex mente statuentium, vt tenuere supra citati; nam idem ex paritate rationis procedit in pœna stabilita contra extrahentem frumentum extra regnum: nam habebit locum contra exportantem farinam, vel panem, cum idem sit inconueniens, & vt fraudibus locus non relinquatur, sic expediat. Ita tenet Gand. in tract.

tract. maleficiorum, tit. de reb. non portand. cōtra de-
uēctum, nu. 4. & Auiles c. 52. io cc. pratorum, glof. *En la*
tierra, oum 4. Azeced. vbi sup. nu. 25. Mef. in concl. 4.
num. 6. & 9. & Castel. lib. 4. cap. 5 *Delos juzgados de fa-*
cas y aduanas, nu. 23. quamuis hordeum in huius prohi-
bitionibus pœnalibus non comprehendatur, nec in eis
extensio detur, vt dixi lib. 1. horum Comment. cap. 1 n.
num. 3. verū sed ibi.

Sed quod magis est. tempore penuriz, & egestatis, 41
poterit a iudicibus prohiberi, ne frumentum forenfi-
bus vendi posset sub certa pœna, vt voluit Bart. in l. du-
dum, C. de contr. empt. Nec obstat, q̃ Bald. contrariū
videat tenere in l. si duob⁹, §. emptor, n. 2. C. cōmunia,
de leg. nam procedit quando ex vbertate prouinciz
vnius, aut ciuitatis egestas & penuria alterius debet
subleuari, vt supra dixi: secūs autem tempore necessi-
tatis, nam iure optimo hæc poterit fieri prohibitio, vt
tenet Af. & in decis. 290. n. 6. Greg. in l. 5. tit. 1. part. 1.
verb. *Positura*, refert, & sequitur Auiles in cc. pratorum,
c. 17. verb. *Arazonables*, n. 36. nā & quoties ista anno-
næ tenuitas obrepit, originarijs erit subueciendum, &
forenfes eijciendi, l. fin. C. de annon. ciuil. lib. 11. nam
vt inquit Castiad. lib. 4. variarum epistol. 34. prius in-
colis fecunditatis frumentorum propria seruiat, quā
peregrinis commercijs studiosa cupiditas exhauriat, &
tradit Mefsia conclusione 1. num. 50. Ripa de peste,
tit. de rem. d. præfer. num. 153. Castel vbi sup. lib. 3. c. 3.
n. 82. Eodēq; modo procedit illud, quod communiter
fieri solet: nā cū regulatiter maiori, seu cariori pretio
nil, quod ad annonam, frugem, seu victualia vendi pos-
sit transeuntibus, aut forensibus, quā ciuib⁹, aut ha-
bitatoribus loci, vt in cap. 1. de emptione, & vendit.
l. 1. C. de Episc. audien. Ripa de rem. d. præfer. contra
Cc 2 pestem,

Comment. pragmaticæ

pestem, num. 200 Tamen id locum sibi non vendicat, quando fames, seu penuria ingruit: nam tunc et si loco lis pretio mediocri vendatur, poterit fortensibus & tras euntibus cariori & maiori, & tamen iusto pretio vendi, ut idem Ripa ubi sup. num. 201. Mess. in 4. concl. num. 21. Auend. lib. 1. cap. 19. num. 35. vers. p̄quisito: nam quod tradit Auiles ubi sup. num. 24. & alij relati ab Azeb. in legibus de nouo additis super l. *De los postos*, cap. 6. numero 13. habet locum, secus penuria, & egestate: quamuis hoc arbitrij genere non utendum admonuit Castel. d. lib. 3. cap. 4. num. 32.

6 Hinc etiam est, quod ciues & incolæ oppidorum possunt retrahere frumentum forensibus, seu exteris venditum, & in emptione eis potiores esse, soluto pretio ab exteris assignato & constituto, ita ut taxam legis sine legitima causa non excedat, ut probat Did. à Cou. lib. 3. var. cap. 14. num. 6. Mess. in 5. concl. num. 111. Azeb. in l. 18. tit. 11. lib. 5. Recop. num. 3. qui num. seq. cū Mess. ubi sup. num. 128. & seq. controuertit, an retrahere volens frumentum, retrahere etiam teneatur hordeum, tipham, & auenam, quæ cum frumento simul vendita sunt, & in ea est sententia, ut existimet, quod quando quælibet frumenti species p̄ suo pretio & mēsurā venditur, q̄ omiſſis alijs poterit retrahere triticum, secus si simul omnia vendantur, ita ut siue uno alterum oō esset venditor distractor: quod non ita planè Mess. dixit. Et Azeb. sententia confirmari potest, quia retractus plurium rerum patrimonialium uno pretio vendicarum ita fieri debet, ut nulla illarum relinquatur, ita Tiraq. lib. 1. de retract. §. 23. glos. 1. in princ. tex. est in l. 10. tit. 11. lib. 5. Nou. Cōp. & ibi Matien. & in l. 7. glos. 7. num. 20. cū seq. Secus autem si ex pluribus rebus diuerso quælibet pretio vendita sit, quia tunc retractus poterit fieri
in

in vna, reliquis derelictis, vt Matien. vbi sup. glos. 2. & d. l. 7. glos. 7. nu. 27. cum pluribus seq. Deinde ibi Azeb. in dict. l. 18. inquit, quòd oimium si ciues præferantur exteris in venditione frumenti: nam vicini semper quando res alienatur, præferuntur exteris paribus secundum Bartholom. Socin. in consil. 45. cum. si vol. 1. Sed hoc in hoc regno non potest vllò modo obtineri, quia eius protomixeos, seu retractus ratione vicinitatis in eo obseruatur, prout credendum erit multæ experientiz, & doctrinæ viro Gregor. Lup. in l. 55. tit. 5. par. 5. verb. *Deuener.* Atq; vt publicæ vtilitati, quæ in præbitione annonæ consistit, melius consultum sit, cõcilium ciuitatis, aut oppidi, vt in publicis horreis reponatur, poterit præferri quiboslibet, tam ecclesiasticis, quàm secularibus in venditione frumenti, si demum traditum alteri non sit, vt habetur in dict. l. 18. tit. 1. lib. 5. Nouæ Compilat. Ex qua duo solent in controuersiam adduci: primum, an verbum illud legis, ibi, *Que no esauiere comprado*, debeat intelligi, si emptum non sit ex conventionione pretij, vel an requiratur, vt simul traditum sit: Matien. in illa lege, glos. 1. simpliciter inquit, si venditum non sit, eum à verbis legis non sit recedendum. Lillie, aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. Sed Azuenedo in eadem lege num. 5. dicit triticum debere esse traditum, vt locum non habeat retractus concilij in eo, & pro se Didac. à Couarr. allegat lib. 3. var. c. 14. nom. 6. Et rectè mea quidem sententia, cum emptum cū effectu sit intelligendū, videlicet & traditum, cum aliter dominiū nō possit transferri. I. traditionibus, C. de pactis. l. quoties. C. de rei vend. cuius hæc genuina ratio est, vt traditidem Didacos à Couarruu. lib. 2. variarum cap. 19. à princip. nā oihil lex illa dispoñeret, cū ante cõventionem de pretio non diceretur concilium

Comment. pragmaticæ

præferri, sed solum emere. Secundum est, an verbum
ibi, *A todas las personas ecclesiasticas y seglares*, debeat
intelligi de exteris, & forensibus, an verò de ciuibus,
& incolis: nam Castel. ex sua auctoritate, quæ quidem
non mediocris esse videtur, dicit de extens esse intel-
ligendum dict. lib. 3. cap. 3. num. 51. atq; ita per prou-
isiones Regias obtentum vidisse affirmat, quòd summa
ratione iunctor, ut quilibet ciuis sibi provideat. Sed
verba legis longè aliud insinuare videntur, cum nihil
cõcilijs, seu horreis publicis indulgeret, utpote quia
in ista venditione ciues exteris potiores esse constat, ut
nuper dixi. Et quòd de mente legis id certum sit, pa-
ter ex ratione publicæ utilitatis à lege adductæ, quæ
privatæ præferenda est, ut patet ex traditis per Auen-
da. de mandat. 1. lib. cap. 19. num. 35. vers. 1. d ratione,
sentit & Azevedo in cal. regni. num. 1. & 2. qui in lib.
10. ad leges de nouo addic. in l. 9. tit. 5. lib. 7. vbi tradi-
tur noua forma positorum in proce. num. 15. & seq.
differit, an illa lex, seu pragmatica positorum utilis rei-
publicæ sit, & tempore egestatis utilissimam esse ne-
mo ambiget, ut patet ex latè congestis per Castel. vbi
sup. à num. 27. cum seq. vbi de eorum antiquitate, &
utilitate, & de quorum privilegijs Ripa de peste, tit.
de med. ad conses. vber. neces. num. 33. & seq. & ex eo
depeculatur Mess. in 7. concl. num. 17. & ex eis idem
Castel. vbi sup. à num. 50.

7

Reliquum est, ut inquiram, an ad hoc ut pragmati-
cæ transgressor quis dicatur, & eius poenā non euadat,
requiratur, ut demū venditio perfecta sit? In quo illud
ab omnibus receptum video, ut debeat esse perfecta
venditio ad incurrendā poenam, arg. text. in l. Papinia-
nus. §. meminisse ff. de inoffic. testam. Pro quo faciunt
elegantè tradita à Cepola in l. quis sit fugitiuus. nu. 9.

C. de

C. de seru. fug. & ex alijs id tenere videtur Mefl. in pra
 gma. tax. pan. in ſcholijs ad rex. verb. *Pedir*, ſequitur A.
 zeb. 10 d. l. i. n. 2. tit. 25. lib. 5 Non. Cōp. ſed hæc adhuc
 declaratio non ſufficit: nam non leuis ſolet eſſe cōtro-
 uerſia, vt ego in quibuſdam cauſis expertus ſum: nam
 cū veoditio ex ſolo conſenſu perficiatur, vt præter vul-
 garia iura tradit Tiraq. de retract. lib. 1. §. 1. gloſ. 2. n. 48.
 perfecta dicetur venditio, ex quo de pretio conuētum
 fuit. l. 1 & 2. C. de reſc. vend. & idē ex ſola venditione
 conſenſu perfecta ante traditionem, etiam ſi ab ea diſ-
 cedant, contrabentes laudimia debere dixit Stephao.
 Bertrand. in conſ. 199. lib. 1. Sed pro verā huius quæ-
 ſtionis reſolutione, quæ omninō teneoda eſt, in fauorē
 cuiuſdā Chriſtophoti de Abel, qui in oppido de Morō
 quādam frumenti quātitatem conſtituto pretio ultra
 taxā vendiderat, nec ad huc tradiderat, ſic ego allega-
 bā: Quōd euitare debuiffet pœnā ex eo, q̄ etſi de pre-
 tio ultra taxā cōuentū eſſet, nō tñ frumentū per men-
 ſurā, aut alio modo traditū erat: nā ſi perfecta requiri-
 tur eſſe vēditio, vt aſſerebatur ex ſupra citatis, à tradi-
 tione perfectionē accipere dicendū eſt, l. 1. & ibi gloſ.
 & Cin. C. de peric. & com. rei vend. & in §. vēditæ, inſt.
 de rer. diuiſ. Et hinc eſt, q̄ vēditio prima abſq̄ traditio-
 ne nō impedit ſecūdā euſdē rei vēditæ vēditionē, &
 trāſlationē dominij, ſi ultimo emptori tradatur, l. quo-
 ties, C. de rei vend. Did. à Couar. lib. 2. c. 19 à num 1. &
 rex eſt in l. 50 tit. 5. p. 5. Nec vēditio alicuius rei vēditæ
 per conuētiōē impedit alteri obligari, l. ult. §. Lucius,
 & ibi gloſ. verb. obligari, ff. de donat. gloſ. verb. perfe-
 ctam, io l. 1 & ibi Plat. C. de iure ſiſci, libro 10. Decius
 conſ. 646. col. 1. Et quia dato, q̄ prædictus Chriſtopho-
 rus delictum cōmiſiſſet, ex quo bona eius venirent cō-

fiscendū, frumentum illius sic venditum confiscari debuisse, cū publicis bonis cuiusvis publicetur res ab eo vendita, & non tradita, l. si fundus, ff. locari, quē ad hoc commendat Lud. Rom. in sing. 427. Et sic in hoc casu ita venditio perfecta esse dici debet, si ex ea dominium per traditionem translatum sit. Vnde merito dicit Bald. in conf. 314. nu. 2. lib. 3. quod non incidit quis in pœnam, qui tantum vendidit, & non tradidit, ex tunc statuto venditionem prohibente. Sequitur Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. gl. 2. n. 46. & quia extante prohibitione alienationis feudi ex cap. 1. §. callidis, de prohib. feudi alienat. per Feder. non erit locus commissio ex sola venditione absq; traditione, & domoij translatione, tenent Isernia ibi, & Bald. & Mart. Laudeo. in princ. illius capituli, Tiraquel. qui multos retulit vbi supra §. 1. gl. 2. n. 45. Gomez in L. 45. Tauri, nu. 44. & sic debet intelligi hæc venditio, quatenus perfecta requiritur, videlicet secuta traditione, & cum hoc effectu accipi oportet, ut quis incidat in pœnam statuti, vel legis vendere prohibentis, ex l. 1. §. hæc verba, ff. quod quisq; iuris, cū alijs allegatis à Mess. vbi sup. & à Gom. vbi sup. n. 94 & Matie. in l. 1. tit. 10. gl. 6. à n. 1. cū seq. vsq; ad fin. lib. 3. Nov. Comp. præsertim in nostro casu, vbi cū per mensurā sit frumentū tradendū vsq; dū mēsuretur, non est perfecta venditio, & ante mensurationem est imperfecta, iuxta tradita per Rolan. à Valle in conf. 7. num. 14 & 15 vol. 3. Dec. in conf. 178.

8 Illud autem in postremo loco constituam, qd et si eo casu, quo frumentū corruptū esse videatur, modò publicū, modò priuatum sit, cū bono frumēto misceri potest, sub prætextu, quod velata corruptio rempublicam conseruet à dāno, ut in l. 1. & 2. & ibi Platca n. 2. C. de cond.

cond.in públ.horr.lib.10.& tenent omnes, quos refert
 Meff.in 1.conc.n.19.Greg.Lop.in l.4.tit.7.p.7.in glos.
 fin.Azeb.in l.6.tit.12.n.4.lib.5.Noo.Cõp.& Castell.
 in d.lib.3.cap.3.o.40.& 41. Et quòd etfi pœna excusa-
 tionem irroget, nec in foro animæ culpā inducat, cum
 corruptionem speciei venditor pandit, vt notant su-
 pra citati. Et quamuis id possit fieri, dato etiam quòd
 corruptio tolerabilis non sit, vt dixit idem Castell, vbi
 sup.d.o.41.ex Rom.in l.ñ verò, §.de viro, nu.32. ff.so-
 lur.mat. Tamē præcauēdū erit, ne respublica in Scyllā
 incidat, cupiēs euitare Charybdim, ne ex sic corrupto
 frumero panis conficiatur, cum ex eo confectus se-
 cundum medicos comedentes ad pestem mirabiliter
 disponat, vnde Iulius Cæsar duos prætores, & duos
 ædiles, qui frumento vendendo præessent, constituit,
 & à Cerere Cereales appellauit, vt in l.2. ff.de origio e-
 iuris, & ita tradit Hier. Præuid.in tract.de peste, titu-
 lo de cæteris ad salub. ciuit. pert. §. dum diximus, num. si
 eū his, quæ Menoc. de arb. lib.2. cõt.4 cas.382. tradidit.
 Et de iustituti metas excedā, & transcribi sūt; pro reli-
 quis adibis Ripā, Gutierrez, & alios supra citatos in pe-
 culiaribus huius rei, vbi multa congeruat, locis.

Summatium capitis decimi quarti.

Dardanariorum, seu frumenti reuenditorum officium
 quantum rebus publicis detrimentum afferat; quā
 de hic iussu prohibeatur. num. 1.

*Et Dardanaria, seu reuenditionis pœnā quis incurrat, quan-
 do delictum perfecisse, & consummasse dicatur. nu. 2.*

*De illo, qui ad sui viltum frumentum emis, & aliqua causa
 animo mutato postea vendidit. num. 3.*

*Necessitas tempore & penuria, an quis possit ad reuenden-
 dum frumentum emere, & asportare. num. 4.*

Comment. pragmaticæ :

*De eo, qui frumentum comparauit, ut minutim pane collo di-
stributum venderet. num. 5.*

*Qui possunt esse panifici præter agricolas, quibusve imperijs
subiecti sint, & de agationibus frumētum asportantibus.
num. 6.*

*Pænæ amissionis frumenti in lege stabilita an locum vendi-
cet, ubi frumentum consumptum fuit. num. 7.*

*Respondet author argumentis ab Auend. adductis pro vera
huius sententia resolutione. num. 8.*

*Si frumentum sine dolo emptoris casu fortuito perit, an em-
ptor ab æstimatione etiam liberetur. num. 9.*

*De reuenditione frumenti, qua omnibus, &
præcipuè agricolis prohibita est. Cap. XIII.*

I **V**lpianus Iurisconsultorum Princeps, tertii anti-
quarum ac etrimus indagator, non leui eos pœ-
na plædēdos esse dixit, qui annonam, mercēve
coemptas supprimūt, dū carius vendendi eas se offert
recasio, ut constat ex l.annonam, ff. de var. & extraor.
cognit. & Dardanarios ibi eos appellauit à Dardano
quodam mago, qui teste Accursio ibi. maximè eperari
dabat, ut annona carior fieret, emēdo omnem, quā in-
uenire posset, ut postea pro libito solus venderet, de
quibus etiā Benuen. in tract. de decept. 7. p. à n. 19. cū
seq. qui maximū inferunt rebus publicis detrimentū,
& quorū munus satis sordidū. & exosū est, ut tradit
Lucas de Pén. in l. maximarū, C. de excusat. mun. lib. 10.
Et ne sub fauore huius pragmaticæ, qui agricolis in
premissa panis & frumenti venditione conceditur,
subreperent aliqui, qui bonum ab ea allatum infesta-
rent, Dardanicam artem in re frumentaria exercēdo;
Inquit textus, *Con que los dichos labradores ni compren, ni*
tomen

tomen de otro trigo para panear, so pena que incurran en las penas puestas contra los que compran trigo para reuender, quedando en su fuerza para en quanto a lo demas las leyes q̃ prohiben el panear. Pœna autem quæ sit contra istos frumenti reuenditores, iudicis arbitrio relinquatur de iure com nuni, iuxta tradita per Menoc. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 384. et si de iure Regio sub pœna relegationis, & amissionis coempti frumenti prohibitio, secundũ formã ibi expressam procedat ex l. 19 tit. 11. lib. 5 Nou. Qd̃p. nam quãuis mercatura amici populis sit, quia minus sine mercatoribus mundus viuere potest ex l. 2. ff. de nundin. Tiraq. de nobil. c. 33 nu. 12. Loe. de Pen. in rub. C. negot. ne miltent, lib. 12 l. 4. tit. 7. p. 5. & ibi Greg. Lup. verb. *Mas ricas*; tamen ista frumenti reuentiono ad eò populis nociua est, vt iure optimo per leges nostras prob beatur; sicuti vt penuriz, & egestatis occurratur malis, prohiberi potest: ex Bart. in l. cetera. § fin. & ibi l. i. num 14. ff. de leg 1. Benuen. de merc. 4. par. num. 44. & 45. Hinc est, quòd pœna viginti aureorum ponebantur monopolium facientes, quia ex eo carior annona efficeretur, vt in l. vnica. C. de monopolio l. 1. ff. ad l. Iul. de ann. l. 3. §. item si quis, & ibi notat Bart. ff. de crim. stel. Vnde merito contra istos reuenditores, vt contra publicæ utilitatis perturbatores pœnæ à iure stabilitæ sunt, de quorum fraudibus, & machinationibus in exitum reipublice affectatis, & quàm in foro animæ obnoxij sint, latè tradidit Castell. in sua Pol. lib 3. cap. 3. num. 76.

Et pro perfecto huius prohibitionis examine in controuersiam solet adduci, an vt quis in pœna huius Dardanarie constitutionis incidat, omninò si necessarium reuenditum fuisse frumentũ, an verò sufficiat, vt quis illud tantummodo coemerit, quod illa lege 19. decisum extat

Comment. pragmaticæ

extat in illis verbis, *Pierda todo el pan que assi comprare;*
vnde ita tenet Auend. in respólo 33. nu. 1. & 3. & eo non
citato Matien. in d. l. 19. gl. 1. 2. n. 3. & ibi Azeu. n. 7. Nec
ea ratione existimo procedere, qua illi inducti in hanc
resident sententia, videlicet q̄ prohibitus asportare fru-
mentū puniri debet, si id asportans in via reperiatur, ex
Ripa de pest. de remed. ad cōseruat. vber. nu. 74. & seq.
prout illum, & alios huiusce sententiæ autores retulit
Matien. vbi sup. n. 2. & 3. nā pro manifesto habēdū est,
illū qui emit, vt reuoderet, in ipsa emptione perfecis-
se, & consummasse delictū, nec ad essentia illius reuen-
ditionem desiderari: nā mens legis ea est, ne ista coem-
ptione collecti vndique frumento penuria eius in repu-
blica sit, vt constat ex d. l.annonā, & ibi Bart. & Accur.
ff. de var. & extra. cog. & ex Menoc. vbi sup. & ex tra-
ditis per Benuen. de mero. 1. p. n. 34. cū seq. Igitur cum
illud cōmissum sit, in quo res publica patitur detrimen-
tū, quod per dispositionē amovere lex intendit, patet
eius penā sic cōmittentē incurrere, ex l. Imperatores,
ff. de iure fisci, cū legis sit menti, & intentioni inserviē-
dū, etiā si aliā improptiarētur verba. l. insalā ff. de præ-
scrip. verb. l. sed et cū possessori. §. item si iurauero. ff. de
iure iurand. l. non codicillū. C. de testam. oā nō in reuen-
ditione, sed in collectione tritici coempti ad reuēdēdū
penuriz & egestatis periculū adest, vt cōstat ex supra-
dictis; quāuis reueditio ipsa claram Dardanatiæ pro-
bationem operetur, & inducat, eum tunc coniectu-
ris an emptū fuerit ad reuendendū opus nō sit, de qui-
bus optimē per Auend. in d. resp. 33. n. 3. vers. prima cō-
clusio. Et ex quoad reuendendū emissio aliquē triticū
constiterit, oībil agendū superfuit ad criminis perfe-
ctionem, faciunt quæ tradit Bald. in l. non idcō minus,

num.

n. 10. C. de acrosat. sequitur Menoch. de arbit. lib. 2. c. 6
 tur. 4. casu 360. n. 20. vbi loquitur, quod conatus nomen
 perfecti delicti habet, quia si nihil agendum superest. Et
 ideo bene Auend. vbi supr. inquit, quod tota difficul-
 tas consistit in probando, quod frumentum fuit ven-
 ditum ad reuendendum, ob quod ibi diligenter prose-
 quitur, quibus id modis dignoscatur. Sed à nostris so-
 let limitari id, videlicet vt locum non habeat in eo, qui
 non reuenditionis causa, sed vt suam familiam aleret,
 pro toto anno frumentum emit, & aliqua causa, vel
 absentia, vel vt cum meliori commutaret frumentum,
 quod sibi superfuerat, vendidit: is enim reuenditor di-
 ci non potest, nec huius legis pena adstrictus est, vt
 ex l. cetera, §. sed et si parauerit, ff. de leg. 1. & ex l. in l.
 1. §. vnde querit Offidius, ff. de exercit. tradidit Ro-
 land. in cons. 71. cum. 19. lib. 4. Mex. conclus. 1. nu. 170.
 Ripa tit. de remed. ad conseruat. vber. num. 109. Au-
 lesio c. Præc. c. 52. num. 20. verb. *En la tierra*, vbi agit de
 illo, qui causa sui victus exportabat res vestitas, & ani-
 mo mutato eas vendidit, quia non incidit in penam, &
 Ioan. Gut. lib. 2. præc. quæst. 182. n. 15. & 16. & Azeb.
 in d. l. 19. n. 4. vers. septimò limitatur, & in sequenti ex
 addit. ad Bernat. Diaz in praxi cap. 55. inquit, standum
 esse iuramento illius, qui ad sui victum emisse dicit,
 nisi contrarium probetur, & ad victum sui liberè po-
 tuit emere, vt in l. vniuersi, C. de vectigal. & commis.
 Auend. vbi supr. d. nu. 3. vers. sed tota. Et quod sit stan-
 dum ementis iuramento, qui benè ad quem effectum
 emerit, non ignorat, constat etiam, quia in his, quæ à
 iurantis animo pendent, statuitur iuramento illius, vt tra-
 dūt Bar. n. 4. Alex. n. 19. Purpur. o. 24. io l. admonēdi, ff.
 de iureiur. nisi aliquæ coniecturæ essent in oppositum,

Comment. pragmaticæ

ut tradit Bart. 10 Linter omnes, §. re & de, ff. de furtis Mar
 fil. conſil. 7. num. 9. & optimè idem Menoch. vbi ſupra
 lib. 2. cent. 3. caſu 241. & ſequent. & in terminis Bald.
 Imola, Marſilius, & Ripa allegatis, quod ſit ſtandum iu-
 ramento illius qui emit, tenet Mex. 10 1. conc. num. 127.
 Item & limitari ſolet, niſi ciuitatem egeſtas & penu-
 ria panis premierent, quia tunc licitū eſſet cuiſbet fru-
 4 mentum emere, & aſportare, vt illud pretio à iudico
 conſtituto egentibus venderet, ita ex Mex. vbi ſup. n.
 178. & ex Fran. Marco in deci. Delph. deciſ. 140. n. 43.
 tenet idē Azeu. in d. l. 19. n. 2. verſ. quarto nō procedit
 vix tamen hanc limitationem exiſtimo, cum procedat
 ex peculiari ratione eorum, quæ tradidi ſuperiori pro-
 ximo capite, de obligatione prouinciæ, ſeu ciuitatis fru-
 mento aſſuētis, erogandi in egentē illud, quod ſuper-
 fuerit: vnde non dānabitur hæc lex, quaten⁹ in hac ne-
 ceſſitatis tēpore cōmercium in rebus frumentarijs ad-
 mittit: nā eo perutile rei publicæ iudicatur. *Quin* ad id
 vera eſt hæc, quā illi vocant, limitatio, vt potius ſint cō-
 pellendi aſportare frumentum, quā propter aſporta-
 tionem puniendi, ex l. pro locis, C. de trib. & anno o. lib.
 10. Mex. concl. 1. n. 19. cum à me traditis vbi proximè à
 n. 1. Neceſſitas colmannonæ hæc & alia non leuia ſibi
 5 aſſumpſit priuilegia, vt dicam in capite ſequenti. Illud
 autem in alijs, qui agricolæ non ſunt, liberè conſeſſum
 extat, vt emptio frumenti ita fieri poſſit, ſi ex eo panis
 coctus efficiatur, vt minotim vendatur, nam in hoc ca-
 ſu cum mutata forma ſit, reuenditio frumenti non di-
 cetur, ex laſone in Lextera §. ſed ſi quis opus, n. 15 ff.
 deleg. 1. Petr. Rebuf. 2. rom. ord. reg. tit. de mercat mi-
 nut. vend. n. 22 & 25 vt cōſtante aſſenerat ſic Anſd. d.
 reſp. 33 n. 4. verſ. ſeptima concl. idem de mādāt priuile-
 parte

part. c. 19. n. 36. in princ. Mex. io 1. concl. n. 179. A: eu. in d. l. 19. num. 2. & in l. 1. tit. 25. lib. 5. Recop. num. 16. Sed id in persona agricolæ cuiuslibet positum prohibetur ex dispositione huius pragmatice in illis verbis, *Con que los diehos labradores no compren, ni tomen de otros trigo para panader, so pena que incurra: vnde cõstar, illis esse prohibitum emere triticum etiam ad vëndendũ in pane cocto minutatim, cũ solũ dimidiũ illius, quod superest in pane cocto distributum possint vendere, vt patet ex hoc pragmatice 6. cap. de quo noper in cap. 12. huius libri dictum est: & ne sub specie quod frumentum est ex melsibus agricolarum, reuenditioni, & dard inariz locus relinqueretur, iure optimo ita statutum fuit. Nec opus fuit hãc adijcere, vt non emerent frumentum ad reuendendum, cũ ita iam dispositũ esset io d. l. 19. & superfluum quidem esset, quod nuoquam in legibus Regijs inuenitur, quarũ ordo sapientiã illorũ, qui eas de mādato Regis cõdiderũt, demonstrant, vt in l. vnica circa med. C. de nou. cod. fac. l. si ita quis C. de iud. l. 1. ff. quod met. cau. l. 3. in princ. ibi, Neq; frustra adijcitur. ff. de iure iu. l. 1. in fi. ff. ad munie. vbi neq; est, nec præsūmitur aliquid in legibus esse superfluum. Quinimõ extanto dispositione huius regni legis 4. tit. 25. lib. 5. Nou. Compil. vers. *7 en quanto*, minus poterit quisquis frumentum emere, vt illud in pane cocto dispositum minutim vendat: nã etsi ex eo quod forma mutetur, reuenditio dici non possit, cũ dispositũ circa materiam non habeat locum in materiato, vt patet ex Iafone, & Rebuffo, & alijs recentioribus nuper allegatis, nec earatione quis pœnam illius legis 19. incurrat, tamen incidet in deterius, quod inflictum est per illius legis 4. cõstitutionem, quæ prohibet panem coctum*

Comment pragmaticæ

coctum vendi, nisi ab illis panificis, qui ad hoc vendē.
 di munus per iudices, & decuriones designantur, nec
 alijs, qui sic ad hoc destinati non sūt, imponē faciedū
 erit, ut notat idē Azebed. io d. l. 4. in legibus de nouo
 additis. n. 9. & Castel. lib. 3. c. 3. nu. 37. ibi, *Salamēte los pa-
 naderos ordinarios*. Et iterū notauit idem Azeb. in d. l. 4.
 l. 19 nu. 2. vbi eadem ducitur consideratione dicens,
 quod nullus potest vēdere panem coctum, nisi ille, qui
 publicē ad hoc est constitutus, & signatus per iudices
 populi, quoniam tunc iam quod non puniretur legis
 nostræ pœna, puniretur tamē pœna legis illius sic pro-
 hibentis Ex quibus constat, neminem panifici munus
 posse exercere, nisi vel à iudicibus constitutos, ex fru-
 mento. quod vndiq; emunt, & coarceuant, vel agrico-
 las ex dimidio iudicibus manifestato illius, quod super-
 fuit. Reliqui verò panem coctum vendere prohibe-
 rur. & pœna illius legis 4. afficiuntur, qui eius in hoc
 formam trāsgredi ausi sunt. Sed an in foro animæ qui
 panem coctum vendit, cum non sit ex panificis suprā
 nominatis. pretio etū publicē corrente, & à magistra-
 tibus constituto letalem culpam committat, & ad re-
 stitutionem teneatur? Doctores, quos ego viderim, nō
 sat sinter se constant, nam Palac. de contract. & restit.
 lib. 2. c. 2 inquit, quod ex eo quod in venditione taxatū
 pretium non excedunt, letaliter non peccant, eos ta-
 men peccate, et si ad restitutionem non teneri dixit
 doct. s. i. m. quod dē Cui. lib. 2. pr. c. q. 182. per totam id
 rationibus affectuā: sed & Azeb. in d. l. 4. in nouo qua-
 terno num. 10. ad restitutionem teneri ait illius excē-
 sas in pretio, quod minūs habet frumentum contra
 prohibitiōem vendentis, quā frumentum panifi-
 corum, qui designati sūt, quod ratione laboris, im-
 p. & expensarum carius solet esse. In qua cōtrouersa
 con-

consulendus erit etiam Mercatus de taxa. panis cap. 2. vers. *7. publicada la posura*, in quo ego, quia opinio est sequenda, quæ magis fauet animæ. I. sunt personæ ff. de relig. & sumpt. funer. & peccare regulariter, qui contra prohibitionem dict. l. 4. in fauorem publicum editæ pacificat, & tunc ad restitutionem teneri, cum ultra metam taxæ pragmaticæ panis veditur, existimo ex rationibus magis urgentibus, quæ ab illis adducuntur. Poterit deinde ciuitas, seu cuiusvis oppidi concilium vendere panem coctum, tam ex eo, quod comparauit frumēto, quam ex habito ex publicis mensibus, si fortē prædia frumentaria habeat concilium, aut ex redditibus molendini, aut alio modo percepto, nam & concilium non comprehenditur sub prohibitionē, aut publicæ horreæ, ex doctrina Bald. in cap. cū omnes ou. 26. vers. *sed quid ecce*, de constitut. quem sequitur A. uiles in cc. Prætor. c. 17. verb. *A razonables*, oum. 28. & Cast. d. lib. 3. cap. 3. nu. 78. quia cū statutum fiat gratia ciuitatis, non debet contra eam interpretari, ut ponatur, sicuti etiam qui cedit, non videtur aliquid contra se ecessisse. I. si peculium. §. sicut. ff. de pecu. leg. glossa in l. emptor. verb. *act. ones utiles*. C. de hæred. vel act. v. d. Bald. in l. 2. C. an seruus ex suo facto, Alexand. cōsil. 149. nu. 6 vol. 2. Sed ubi ex beneficio ciuitatis, aut concilij panificæ panem coctum statuto tempore non exhibuerint vendendum, ex eo quod sceminæ sunt, à carceribus non eximentur, cū minus nobiles panificium exercentes, nec statutis diebus panem afferentes prætextu nobilitatis ab istis vinculis liberentur, quia debitum istud ex delicto descendere verius est, ut prob. t. d. Cast. in d. lib. 3. cap. 3. nom. 69. Atque in illa lege 19. ubi reuenditio frumenti prohibetur, summo perē curatur, ne utilitate publicæ, quæ in labore panificorum